

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

**System pomoci obětem domácího násilí se zaměřením
na činnost sociálních služeb v Královéhradeckém kraji**

Bakalářská práce

Autor práce: Andrea Skalníková

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Sociální práce v preventivních službách

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Iva Junová, Ph.D.

Hradec Králové, 2023

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor: Bc. Andrea Skalníková

Studium: F21BP0397

Studijní program: B0923P240001 Sociální práce

Studijní obor: Sociální práce v preventivních službách

Název bakalářské práce: **System of assistance to victims of domestic violence with a focus on the activities of social services in the Hradec Králové Region**

Název bakalářské práce AJ: System of assistance to victims of domestic violence with a focus on the activities of social services in the Hradec Králové Region

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se bude zabývat problematikou domácího násilí, přičemž důraz bude kladen na subjekty poskytující pomoc obětem domácího násilí. V teoretické části bude definován pojem domácí násilí, jeho znaky, výskyt a cyklus. Dále bude popsán a charakterizován systém pomoci a jeho jednotlivé subjekty. Pro praktickou část bude zvolena kvalitativní forma šetření.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. 2020. Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. 2011. Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence. Praha: Portál. ČECH, Ondřej. 2011. Domácí násilí: z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb. České Budějovice: Theia.

Zadávací pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Iva Junová, Ph.D.

Oponent: JUDr. et Mgr. Filip Rigel, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 15.6.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Andrea Skalníková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí své bakalářské práce Mgr. Ivě Junové, Ph.D., za laskavý přístup, ochotu a za cenné rady, které mi během vytváření práce poskytla.

Anotace

SKALNÍKOVÁ, Andrea. *Systém pomoci obětem domácího násilí se zaměřením na činnost sociálních služeb v Královéhradeckém kraji*. Hradec Králové: Filosofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2023, 68 s., Bakalářská práce

Bakalářská práce se zabývá problematikou domácího násilí, přičemž se zaměřuje na činnost pomáhajících organizací při kontaktu s ohroženou osobou. Cílem práce je zjistit názor terénních a sociálních pracovníků na systém pomoci obětem domácího násilí v Královéhradeckém kraji. Teoretická část práce charakterizuje problematiku domácího násilí, konkrétně uvádí jeho definice, znaky a formy. Dále charakterizuje jednotlivé aktéry, cyklus domácího násilí a vybrané dopady na oběť. V další části je popsán systém pomoci. Jsou zde rozebrány jednotlivé subjekty a jejich vzájemná spolupráce. Pro praktickou část je zvolena kvalitativní forma šetření, konkrétně polostrukturované rozhovory s vybranými organizacemi poskytujícími pomoc obětem domácího násilí. Na základě interpretace získaných dat dojde k zodpovězení hlavní výzkumné otázky.

Klíčová slova: domácí násilí, pomoc, interdisciplinární spolupráce, intervenční centrum

Annotation

SKALNÍKOVÁ, Andrea. *System of assistance to victims of domestic violence with a focus on the activities of social services in the Hradec Králové Region*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2023, 68 p. Bachelor's thesis

The bachelor's thesis deals with the issue of domestic violence, while focusing on the activities of helping organizations in contact with a threatened person. The aim of the work is to find out the opinion of field and social workers on the system of assistance to victims of domestic violence in the Hradec Králové region. The theoretical part of the work characterizes the issue of domestic violence, specifically stating its definitions, signs and forms. It also characterizes individual actors, the cycle of domestic violence and selected impacts on the victim. The help system is described in the next section. Individual subjects and their mutual cooperation are discussed here. For the practical part is chosen a qualitative form of investigation, exactly semi-structured interviews with selected organizations providing assistance to victims of domestic violence. Based on the interpretation of the obtained data, the main research question will be answered.

Key words: domestic violence, help, interdisciplinary cooperation, interventionist centre

Obsah

Úvod	10
1 Domácí násilí.....	12
1.1 Definice	13
1.2 Výskyt v České republice.....	13
1.3 Znaky	16
1.4 Formy	17
1.4.1 Fyzické násilí	17
1.4.2 Psychické násilí.....	17
1.4.3 Ekonomické násilí.....	18
1.4.4 Sociální násilí.....	18
1.4.5 Sexuální násilí.....	18
1.4.6 Expartner stalking	18
1.5 Aktéři	19
1.5.1 Násilná osoba.....	19
1.5.2 Ohrožená osoba.....	20
1.5.3 Osoba blízká	20
1.6 Cyklus domácího násilí	21
1.6.1 První fáze.....	21
1.6.2 Druhá fáze.....	21
1.6.3 Třetí fáze.....	22
1.6.4 Opakování cyklu	22
1.7 Dopady na osobnost týrané osoby	22
1.7.1 Syndrom týrané osoby.....	23
1.7.2 Stockholmský syndrom	24

1.7.3	Posttraumatická stresová porucha	24
2	System pomoci obětem domácího násilí	26
2.1	Právní úprava domácího násilí	26
2.2	Doporučená opatření pro ohroženou osobu.....	28
2.2.1	Fáze 1 – jde o lidskou důstojnost.....	28
2.2.2	Fáze 2 – jde o zdraví	29
2.2.3	Fáze 3 – jde o život	30
2.3	Obecné zásady pracovníků při kontaktu s obětí	31
2.4	Interdisciplinární spolupráce	32
2.4.1	Modely interdisciplinární spolupráce.....	32
2.5	Subjekty participující na řešení domácího násilí	33
2.5.1	Intervenční centra.....	35
2.5.2	Policie České republiky	36
2.5.3	Soudnictví	38
2.5.4	Orgány sociálně právní ochrany dětí.....	39
2.5.5	Městská policie	39
2.5.6	Neziskové organizace.....	39
3	Empirická část.....	42
3.1	Cíle výzkumu.....	42
3.2	Transformační tabulka	43
3.3	Výzkumná strategie	44
3.4	Charakteristika informantů.....	45
3.5	Rizika a etické aspekty výzkumu	46
3.6	Realizace výzkumného šetření	47
3.7	Interpretace získaných informací.....	47

3.7.1 (DVC1) Zjistit, jak pracovníci vnímají postavení dané organizace v systému pomoci obětem domácího násilí.	47
3.7.2 (DVC2) Zjistit, jak pracovníci hodnotí vzdělávání v oblasti domácího násilí.	50
3.7.3 (DVC3) Zjistit, jak pracovníci vnímají vzájemnou spolupráci pomáhajících organizací.	53
3.7.4 (DVC4) Zjistit přínos systému pomoci obětem domácího násilí jako celku.	54
3.7.5 Shrnutí praktické části	58
Závěr.....	61
Seznam použitých zdrojů.....	63
Seznam tabulek	66
Seznam obrázků	67
Seznam příloh	68

Úvod

Bakalářská práce objasňuje problematiku domácího násilí. Hlavním cílem práce je zjistit názor sociálních a terénních pracovníků na vzájemnou spolupráci v rámci řešení problematiky domácího násilí v Královéhradeckém kraji.

Téma domácího násilí mě vždy velmi zajímalo a věřím, že v této oblasti budu v budoucnu i pracovat. Do intenzivnějšího kontaktu s problematikou domácího násilí jsem se poprvé dostala prostřednictvím školní praxe v organizaci Nomia. Následně jsem v rámci profesního vzdělávání absolvovala workshop Specifika kontaktu a spolupráce s lidmi ohroženými domácím násilím vedený Mgr. Kateřinou Kolářovou, vedoucí Intervenčního centra pro osoby ohrožené domácím násilím a akreditovaný vzdělávací kurz Domácí násilí A2019/1355-SP/PC/PP. Tyto zkušenosti mě utvrdily, že postavení intervenčního centra v systému řešení problematiky domácího násilí je klíčové, ale bez kvalitní spolupráce všech zainteresovaných subjektů by byl tento systém naprosto nedostačující.

Bakalářská práce je členěna do tří kapitol. V první kapitole je charakterizováno domácí násilí. Nejprve jsou uvedeny jednotlivé definice, u každého autora se výklad domácího násilí mírně liší. Následuje výskyt, základní znaky a formy. Další podkapitola se zabývá jednotlivými aktéry, kam patří především ohrožená a násilná osoba, popřípadě osoba blízka, která se může ocitnout v roli svědka. Dále jsou popsány jednotlivé fáze cyklu, od narůstání napětí, přes samotný útok až po fázi líbánek. Na konci první kapitoly jsou uvedeny vybrané dopady na oběť i její okolí.

V druhé kapitole jsou popsány subjekty participující v řešení domácího násilí a jejich vzájemná spolupráce. Nejprve je uveden právní základ, poté doporučená opatření pro ohroženou osobu s ohledem na intenzitu ohrožení agresorem. Následně jsou popsány obecné zásady pracovníků při kontaktu s obětí, jako například empatický přístup, získání důvěry klienta, navození pocitu bezpečí apod. Dále se kapitola věnuje interdisciplinární spolupráci a následně každému participujícímu subjektu zvlášť. Je zde popsáno postavení intervenčních center, policie, soudnictví, orgánů SPOD a neziskových organizací.

Třetí kapitola je praktickou částí práce. Jejím cílem je prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů zjistit, jak sociální a terénní pracovníci hodnotí funkčnost systému pomoci obětem domácího násilí v Královéhradeckém kraji. Hlavní výzkumný cíl se skládá ze čtyř dílčích výzkumných cílů. Jednotlivé dílčí výzkumné cíle jsou následně převedeny prostřednictvím transformační tabulky do tazatelských otázek, které jsou posléze analyzovány a interpretovány a dohromady dají odpověď na hlavní výzkumnou otázku. Získané výsledky můžou následně sloužit profesionálům jako podklad k zjišťování nedostatků v systému pomoci obětem domácího násilí v Královéhradeckém kraji.

1 Domácí násilí

První kapitola obecně popisuje fenomén domácího násilí. Nejprve jeho charakteristiku, výskyt, znaky a formy, poté jednotlivé aktéry, cyklus násilí a dopady na oběť.

Rodina tvoří významnou část našich životů. Jejím primárním cílem je zajistit bezpečné a láskyplné zázemí pro všechny její členy. V některých případech však tato funkce selhává a rodina se stává zdrojem nebezpečí.¹

Domácí násilí probíhá v intimním vztahu. Tyran se snaží mít svou oběť plně v moci, ať už prostřednictvím ponižování, vyvolávání strachu či psychickým a fyzickým zneužíváním. Přestože jsou známy případy, kdy agresorem je žena, stále převládá násilí páchané mužem. Ženy používají spíše psychické násilí, k fyzickému napadení se uchýlí především v sebeobraně či ze zoufalosti. Důvod řešit situaci násilím bývá tedy u obou pohlaví odlišná. Tento jev se neodehrává ve vakuu a je třeba jej řešit jako celospolečenský problém.²

Určit přesný moment, kdy už je třeba říct si o pomoc, je pro týranou osobu velmi těžké, ale přitom nesmírně důležité. Většina obětí totiž doufá, že násilník sám přestane. Agresor ale sám od sebe neskončí, naopak má tendenci své chování eskalovat. Proto obětem trvá někdy až několik let než se odváží říct si o pomoc. Brání jim v tom stud a také obavy, že se násilí zhorší, ohlásí-li situaci policii. Dalším problémem je, že naprostá většina obětí neví, kam se obrátit o pomoc. Neznají organizace, které by jim pomohly a podpořily by je tento krok udělat. Kontakt na ně získají až v momentě, kdy je domácí násilí tak závažné, že ohrožuje život.³

¹ KOTKOVÁ, Martina. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea, s. 15. ISBN 978-80-260-7191-4.

² DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí: pracovní manuál*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, 2005, s. 4. ISBN 80-239-5686-8.

³ Elpida.cz: *OBĚŤMI DOMÁCÍHO NÁSILÍ SE STÁLE ČASTĚJI STÁVAJÍ SENIOŘI* [online]. [cit. 4.10.2022]. Dostupné z: <https://www.elpida.cz/linka-senioru-domaci-nasili>

1.1 Definice

Samotný pojem domácí násilí vznikl v rozmezí 70. a 80. let minulého století a označoval závažné případy násilí v partnerských vztazích, kterého se dopouštěli výhradně muži na ženách. Od té doby výzkum domácího násilí značně pokročil a původní jednoduší obraz domácího násilí se roztříštil do různých variant a typů.⁴

Čírtková definuje domácí násilí jako opakované, dlouhodobé a stupňující se násilí, které vytváří jednoznačně asymetrický vztah mezi násilnou a ohroženou osobou.⁵

Šimová vymezuje domácí násilí obsáhleji, a to jako dlouhodobé násilné jednání, které se odehrává mezi osobami blízkými žijící ve společné domácnosti, tj. k násilí dochází takzvaně za zavřenými dveřmi. Agresor získává nad druhou osobou moc a kontrolu. Toto jednání způsobuje na straně oběti permanentní nejistotu a tíseň, což značně narušuje její psychické zdraví.⁶

Charakteristickým znakem je opakování násilí a jeho postupná eskalace. Zpravidla začíná jako útoky vůči lidské důstojnosti, přerůstá v útoky na zdraví a v konečném stádiu představuje ohrožení lidského života.⁷

1.2 Výskyt v České republice

Zatímco v americké a britské společnosti se tématu domácího násilí věnují vědci již několik desetiletí, v České republice setrvává výzkum spíše v počáteční fázi. Přispívá k tomu vysoká intimita tématu, postoj laické i odborné společnosti a v neposlední řadě problém samotného vymezení předmětu zkoumání.⁸

První reprezentativní sociologický výzkum domácího násilí na území České republiky proběhl v roce 2001. Agentura STEM vykonala tento výzkum

⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 235. ISBN 978-80-7380-461-9.

⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008, s. 9. Psyché. ISBN 978-80-247-2207-8.

⁶ ČECH, Ondřej. *Domácí násilí: z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia, 2011, s. 6. ISBN 978-80-904854-0-2.

⁷ ŠEDIVÁ, Marie a Petra VITOUŠOVÁ. *Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí na komunitní úrovni: model Bílého kruhu bezpečí ověřený pilotním projektem v Ostravě v letech 2003-2004: pilotní projekt v Ostravě je součástí programu Aliance proti domácímu násilí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2005, s. 1. ISBN 80-239-5441-5.

⁸ PÍKÁLKOVÁ, Simona, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. *Ženy jako oběti partnerského násilí: sociologická perspektiva*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015, s. 11. Studie. ISBN 978-80-7419-189-3.

pro organizace Bílý kruh bezpečí a Philip Morris. Celkem se zúčastnilo 1724 respondentů starších 15 let. Byla zvolena kvalitativní metoda sběru dat, konkrétně strukturovaný rozhovor. Výzkumné otázky se zaměřovaly na tři hlavní okruhy – povědomí o domácím násilí, postoje k domácímu násilí a osobní zkušenost s domácím násilím. Z výsledků vyplynulo, že každý šestý občan České republiky přiznal násilí v partnerském vztahu. To znamená, že domácí násilí se týká minimálně 16 procent populace starší patnácti let. Dále výzkum ukázal, že v 66 procentech případů se násilí opakuje, a to v kombinaci fyzického a psychického teroru. Šedesát procent výzkumného vzorku znalo případy partnerského násilí z doslechu a dvacet šest procent se s ním setkalo přímo, ať už jako svědek, oběť či násilník. Překvapivým výsledkem bylo, že celá polovina dotazovaných se v této situaci cítila bezradně, vlastně jim zcela chyběly informace, jak domácí násilí řešit.

V roce 2006 proběhl druhý reprezentativní sociologický výzkum agentury STEM. Zúčastnilo se 1690 respondentů starších 15 let. Výsledky se poté porovnávaly se stejným výzkumem z roku 2001. Zjistilo se, že povědomí o domácím násilí se zlepšilo, nicméně informovanost o tom, jak partnerské násilí řešit, byla stále velmi malá. Konkrétně 19 procent dotazovaných mělo dostatek informací o této problematice a jejím řešení, přičemž v roce 2001 to bylo o pouhé procento méně. Právě tato nízká informovanost veřejnosti nedílně přispívá tomu, že jde o tak rozšířený a těžce řešitelný jev.⁹

Dalším ukazatelem výskytu domácího násilí na území České republiky je počet vykázaní násilné osoby ze společného obydlí realizovaných Policií České republiky za daný rok. Obecně se dá říct, že v posledních pěti letech se počet incidentů pomalu snižuje, dokazuje obrázek číslo 1. Zatímco v roce 2021 došlo v České republice celkem k 960 případům vykázaní, v roce 2017 jich bylo 1350. K největšímu počtu vykázaní za sledované roky jednoznačně došlo v kraji Ústeckém, konkrétně k 2286 incidentům

⁹ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 28-31. ISBN 978-80-7367-690-2.

v letech 2007 až 2021. Naopak Plzeňský kraj patří, co se týče výskytu vykázaní, k nejbezpečnějším.¹⁰

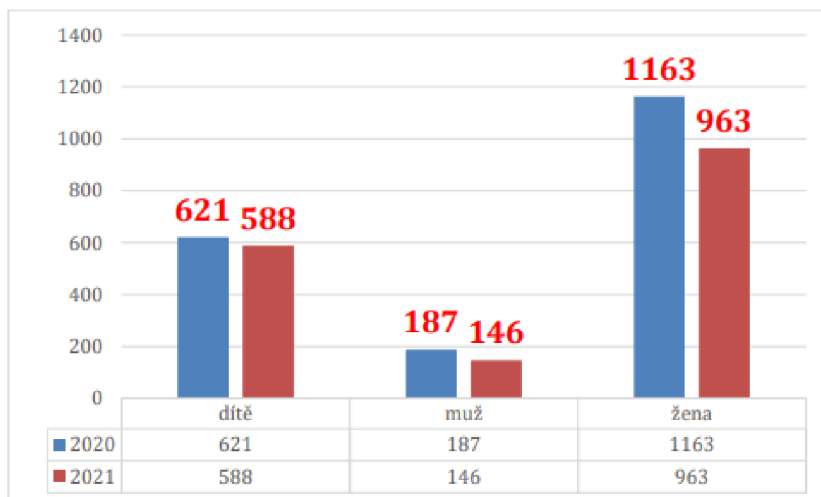
Tabulka 1: Porovnání počtu vykázaní dle krajů za roky 2007 až 2021

KRAJ	celkem v jednotlivých letech															celkem
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Jihočeský	50	37	35	84	72	64	63	56	54	53	57	47	52	45	37	806
Jihomoravský	82	72	82	87	118	150	128	118	124	117	106	112	115	130	108	1649
Karlovarský	32	46	49	79	137	111	97	114	93	89	82	70	57	46	39	1141
Královéhradecký	34	22	16	44	45	52	41	35	32	57	113	73	97	112	89	862
Liberecký	30	36	68	62	82	104	113	100	79	80	80	76	76	101	66	1153
Moravskoslezský	213	110	111	108	135	97	107	124	112	122	117	127	125	93	103	1804
Olomoucký	44	35	43	61	112	100	94	87	109	95	93	75	73	75	57	1153
Pardubický	61	39	44	73	92	104	83	80	69	77	60	55	55	43	30	965
Plzeňský	16	22	14	27	23	30	39	42	31	26	31	31	27	40	29	428
Hlavní město Praha	59	34	48	104	123	138	155	213	192	206	200	186	177	167	150	2152
Středočeský	79	67	59	64	121	106	111	119	104	103	103	120	123	82	62	1423
Ústecký	81	87	134	133	202	204	156	137	163	161	204	197	159	136	112	2286
Vysočina	32	26	39	51	42	43	73	74	77	55	47	64	73	52	41	789
Zlínský	49	46	36	81	126	102	101	83	67	55	57	53	50	48	37	991
CELKEM VYKÁZÁNÍ	862	679	778	1058	1430	1405	1361	1382	1306	1316	1350	1286	1259	1170	960	17602

Zdroj: https://www.domacinasili.cz/wp-content/uploads/2022/05/VYKAZANI-04_2022.pdf

¹⁰ Domacinasili.cz: PŘEHLED POČTU VYKÁZÁNÍ POLICIÍ ČR DLE KRAJŮ [online]. [cit. 12.10.2022]. Dostupné z: https://www.domacinasili.cz/wp-content/uploads/2022/05/VYKAZANI-04_2022.pdf

Co se týče typologie ohrožených osob, v roce 2021 bylo celkem 1697 osob shledaných jako ohrožené. Nejpočetnější skupinou byly ženy – 963 osob ohrožených, dětí bylo 588 a mužů 146.¹¹

Obrázek 1: Porovnání počtu žen, mužů a dětí jako osob ohrožených za rok 2020 a 2021

Zdroj: <http://www.domaci-nasili.cz/wp-content/uploads/Koment%C3%A1%C5%99-APIC-2020-2021.pdf>

1.3 Znaky

I když se v rodině vyskytne nějaký násilný incident, ne vždy musí nutně jít o domácí násilí. Aby se jednalo o domácí násilí, musí být naplněny všechny čtyři znaky:

- Opakování násilí – pokud se útok vyskytl pouze jednou, ještě se nejedná o domácí násilí, může to však být jeho začátek.
- Eskalace násilí – od nenápadných narážek se agresor dostává až ke snižování lidské důstojnosti, popřípadě i fyzickým útokům.
- Jasná a neměnná role aktérů – je zde jednoznačné, kdo je oběť a kdo agresor, tyto role zůstávají a nemění se. Proto mezi domácí násilí nepatří hádky mezi partnery, rvačky či spory, kde se násilné role střídají.

¹¹ Domaci-nasili.cz: *Statistické údaje intervenčních center v ČR srovnání rok 2020 až 2021* [online]. [cit. 12.10.2022]. Dostupné z: <http://www.domaci-nasili.cz/wp-content/uploads/Koment%C3%A1%C5%99-APIC-2020-2021.pdf>

- Neveřejnost – domácí násilí zpravidla probíhá za zavřenými dveřmi, o to je horší tento fenomén odhalit včas.¹²

1.4 Formy

Mezi nejčastější formy domácího násilí patří fyzické a psychické násilí, sociální či ekonomické zneužívání. Vyskytují se i případy sexuální agrese. Všechny formy domácího násilí mají stejný cíl, a to získání moci a udržení kontroly nad svou obětí. K tomu násilník používá nejrůznější taktiky, jako zastrašování, obviňování, fyzické napadání a izolování oběti, ale také omluvy a sliby, že se to již víckrát nestane.¹³

1.4.1 Fyzické násilí

Jde o nejhrubší a nejviditelnější formu násilí. Zanechává následky v podobě modřin, jizev či zlomenin. Mezi projevy fyzického násilí patří svazování, bití pěstí, kopání a škrcení. Dále může jít o ohrožování střelnou či bodnou zbraní, popřípadě dalšími předměty.¹⁴

1.4.2 Psychické násilí

Na rozdíl od fyzického násilí nezanechává žádné viditelné stopy, proto je obtížněji prokazatelné, přestože dopady mohou být daleko vážnější než u násilí fyzického. Vyvolává pocity úzkosti, snížení sebeúcty a sebehodnocení.

Psychické násilí může mít dvojí podobu:

Neverbální – jde například o záměrné ničení oblíbených věcí.

Verbální – mezi projevy verbálního psychického násilí patří nadávky, urážky, ponižování či vyhrožování, dále sem spadá citové vydírání a bezdůvodné podezřívání.¹⁵

¹² ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 38. ISBN 978-80-7367-690-2.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, s. 109-110. ISBN 978-80-247-2014-2.

¹³ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 47. ISBN 978-80-7367-690-2.

¹⁴ ČECH, Ondřej. *Domácí násilí: z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia, 2011, s. 8. ISBN 978-80-904854-0-2.

¹⁵ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 49. ISBN 978-80-7367-690-2.

1.4.3 Ekonomické násilí

Má vliv na základní potřeby jako je bydlení, strava či ošacení. Zahrnuje omezování druhé osoby v práci, kontrolu nad všemi jejími příjmy a výdaji, popřípadě vydávání peněz pouze na předem schválené nákupy. Dále může jít o zabavení či užívání věcí bez souhlasu majitele.¹⁶

1.4.4 Sociální násilí

Využívá děti popřípadě jiné osoby jako prostředek nátlaku na oběť. Násilná osoba sleduje každý pohyb své oběti, vždy chce vědět, kam jde a s kým. Postupem času dochází k zamezování kontaktu s rodinou a přáteli a v nejhorším případě dochází k úplné izolaci. Tímto způsobem agresor postupně získává neomezenou kontrolu a moc nad životem své oběti.¹⁷

1.4.5 Sexuální násilí

Zahrnuje jakýkoliv vynucený sexuální kontakt s obětí. Ženy jsou například nuceny provozovat skupinový sex, masturbovat před agresorem či mít sex se zvířaty. Kromě uspokojení je cílem agresora zahanbit a ponižít svou oběť. Zjednodušuje mu to získání požadované psychologické kontroly.

Týrané ženy často využívají sex k zajištění své bezpečnosti. Doufají, že když budou mít s partnerem pohlavní styk, nebudou pak bité či psychicky napadané.¹⁸

1.4.6 Expartner stalking

Čírtková rozšiřuje základní formy násilí o pojem expartner stalking neboli pronásledování bývalým partnerem, které představuje nežádoucí pronásledování a obtěžování bývalého partnera, které může být doprovázeno vyhrožováním či útokem. K tomuto chování dochází, když se bývalý partner nemůže od druhé osoby psychicky odpoutat a snaží se ji vlákat zpět do násilnického vztahu.

Nejzávažnější expartner stalking bývá vlastně přímým pokračováním domácího násilí. Prvky stalkingu se vyskytovaly již během trvání vztahu. Šlo především o týrání

¹⁶ ČECH, Ondřej. *Domácí násilí: z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia, 2011, s. 9-10. ISBN 978-80-904854-0-2.

¹⁷ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 50. ISBN 978-80-7367-690-2.

¹⁸ WALKER, Lenore. *The Battered Woman Syndrome – third edition*. New York: Springer Publishing Company, 2009, s. 167. ISBN: 978-0-8261-4315-0.

partnerky prostřednictvím neustálé kontroly, ať už šlo o prověřování pohybu partnera či zakazování kontaktu s ostatními. To se po rozpadu vztahu transformuje do neustálého pronásledování.¹⁹

1.5 Aktéři

Klíčovými aktéry jsou osoby ohrožené a osoby násilné. V případě domácího násilí můžou dále figurovat osoby blízké. Zejména se jedná o rodinu a přátele, kteří následně mohou vystupovat v roli svědka.

1.5.1 Násilná osoba

Nelze jednoznačně určit, proč se někteří lidé chovají násilnicky a jiní ne. Příčiny agresivního chování jsou různé, pro někoho je násilí životním stylem, pro jiného představuje způsob vypořádání se stresem.²⁰

Ondřej Čech rozlišuje tři základní kategorie pachatelů, které s mohou vzájemně prolínat:

Majetnický žárlivec – tento pachatel je velmi žárlivý, netoleruje samostatnost partnerky a snaží se jí mít neustále pod kontrolou. Svou oběť bezdůvodně obviňuje a vydírá ji prostřednictvím nejrůznějších výhrůzek. V tomto chování zpravidla pokračuje i po skončení vztahu s partnerkou.

Sadistický pachatel – má potřebu moci nad druhou osobou. Ke své oběti se chová velmi krutě a útočí bez varování. Následky jeho agresivního jednání zpravidla končí vážným zraněním.

Extrémně nebezpečný útočník – pachatel je extrémně útočný, má problémy s autoritami a v interakci s nimi má tendenci být velmi vznětlivý. Je přecitlivělý na vše, co se týká jeho osoby. Cítí potřebu neustále prezentovat své názory. Jakýkoliv odpor či nesouhlas nesnese. Pokud se oběť brání, bývá trestána i mimo rodinu.²¹

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 218-220. ISBN 978-80-7380-806-8.

²⁰ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 61. ISBN 978-80-7367-690-2.

²¹ ČECH, Ondřej. *Domácí násilí: z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia, 2011, s. 26-27. ISBN 978-80-904854-0-2.

1.5.2 Ohrožená osoba

Laická veřejnost žije v mylné představě, že typická oběť domácího násilí je pasivní závislá žena. Svou submisí se podílí na tom, že se z ní stává objekt násilí. Tento předpoklad je však mylný. Typická oběť domácího násilí neexistuje. Může se jí stát prakticky kdokoliv, pouze rizika se u každé skupiny liší.²²

Děti – jedná se zejména o děti z disfunkčních rodin a děti, jejichž matka je taktéž týrána. Rizikové jsou také děti, které vyrůstají s nevlastním rodičem nebo mají psychické či fyzické onemocnění.

Ženy – tvoří nejpočetnější skupinu obětí domácího násilí. Vysoké riziko násilí je u žen, jejichž partneři jsou závislí na alkoholu, drogách či gamblerství. Dále jsou to ženy, které v dětství byly svědky či přímo oběťmi násilí.

Muži – oběťmi násilí se můžou stát také muži, v tomto případě se jedná zejména o týrání psychické nežli fyzické. Ohroženi jsou především starší či invalidní muži, dále může jít o velmi submisivní jedince. Častokrát mají obavu, že by své ženě ublížili, kdyby se jejímu násilí bránili.

Senioři – jde především o seniory závislé na svém okolí. Potřeba podpory a pomoci v základních činnostech z nich dělá snadný cíl. Jsou ohroženi nerespektováním důstojnosti, týráním a zneužíváním, a zanedbáváním ze strany svých příbuzných či jiných členů rodiny.

Zdravotně postižené osoby – v nebezpečí jsou především osoby plně závislé na péči rodiny, potřebující pomoc v běžných věcech, jako je samoobsluha, přijímání potravy či oblékání. Pro členy rodiny, kteří musí neustále o zdravotně postiženého pečovat, je tato situace velmi náročná a může se stát, že se stane i spouštěčem násilného chování.²³

1.5.3 Osoba blízká

Kromě dvou hlavních rolí, tj. osoby ohrožené a násilné, má významné postavení v problematice domácího násilí i jejich okolí. Za blízké osoby lze považovat rodiče ohrožených osob, sourozence, partnery, přátelé či sousedy. Tito lidé se mohou

²² STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009, s. 21. Právo. ISBN 978-80-7418-020-0.

²³ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 22-23. ISBN 978-80-7367-690-2.

angažovat již od samotného vzniku násilí v rodině už jen tím, že upozorní, že něco není v pořádku. Zvláštní kategorií jsou děti. Často bývají svědky domácího násilí a potýkají se s jeho veškerými následky. Zároveň hrají významnou roli v rozhodování matky, zda v násilném vztahu setrvat či odejít.²⁴

1.6 Cyklus domácího násilí

Průběh domácího násilí charakterizovala Lenore Walker jako teorii kruhu. Podle ní se celý cyklus odehrává ve třech na sebe navazujících etapách:

- budování napětí doprovázené rostoucím pocitem nebezpečí;
- násilný incident;
- fáze omluv a usmiřování.²⁵

1.6.1 První fáze

Cyklus obvykle začíná již v období vzniku nového vztahu, kdy je vše ideální. Partneři mají o sebe zájem a chovají se k sobě láskyplně. Postupem času se však toto chování mění a začínají se objevovat především verbální útoky. Někdy může dojít i k lehkému fyzickému útoku jako postrčení či facka. Oběť v této části obvykle ustupuje a nechá si vše líbit. Doufá, že její pasivita útočníka zklidní. Občas se jí to na chvíli opravdu podaří, čímž se posiluje její víra, že dokáže situaci ovládat a vše selepší. Tím si vytváří vzorec naučené bezmoci.²⁶

1.6.2 Druhá fáze

Napětí se stále stupňuje. Žena se stále více bojí hrozícího nebezpečí. Nastává druhá fáze – útok. Agresor si tímto způsobem uvolní nahromaděnou verbální a fyzickou agresi. V této chvíli je oběť jsou v maximálním stresu, ztrácí kontrolu nad situací a cítí úplnou odevzdanost a bezmoc. Některé volí strategii útěku, jiné jsou paralyzované a snaží se útok přečkat. Během této fáze dochází k většině zranění na těle oběti.²⁷

²⁴ TOPINKA, Daniel. *Domácí násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu: základní fakta a výsledky*. Ostrava: SocioFactor, 2016, s. 100-101. ISBN 978-80-906615-0-9.

²⁵ WALKER, Lenore. *The Battered Woman Syndrome – third edition*. New York: Springer Publishing Company, 2009, s. 91. ISBN: 978-0-8261-4315-0.

²⁶ WALKER, Lenore. *The Battered Woman Syndrome – third edition*. New York: Springer Publishing Company, 2009, s. 91. ISBN: 978-0-8261-4315-0.

²⁷ WALKER, Lenore. *The Battered Woman Syndrome – third edition*. New York: Springer Publishing Company, 2009, s. 94. ISBN: 978-0-8261-4315-0.

1.6.3 Třetí fáze

Následuje fáze líbánek. Na začátku této etapy je oběť ještě ve stavu těžké traumatizace. Otrěsená žena najednou vidí agresora z jiné strany, je milý, pozorný a omlouvá se za své chování nebo naopak svádí důvod svého výbuchu na jinou příčinu. Někdy je oběť zahrnována nejen sliby, ale také různými dárky a najednou se cítí šťastná a zamilovaná jako na začátku vztahu, proto bývá tato etapa označována jako líbánky. Právě tato třetí fáze utvrzuje ženu, aby setrvala v násilnickém vztahu. Svého partnera si idealizuje a doufá v novou šťastnější budoucnost. Tato ideální fáze však netrvá dlouho. Brzy začne narůstat napětí a celý cyklus se opakuje.²⁸

1.6.4 Opakování cyklu

Tímto cyklem se vysvětluje vznik destruktivního vztahu fungujícího manipulativním způsobem, který má na psychiku oběti značný vliv. Tyran systematicky a účelově využívá své projevy nespokojenosti a lítosti jako metodu cukru a biče, aby ženu dostal do podřízené role. Většina týrajících partnerů má pocit, že jim žena patří a musí se jim podvolit úplně ve všem. Svou vinu za agresivní chování si nepřiznávají, naopak ji bagatelizují nebo viní z násilí svou oběť.²⁹

1.7 Dopady na osobnost týrané osoby

Dle Hartla je charakteristickým znakem osobnosti její jedinečnost. Neexistují dva totožní lidé. Každý jednatel je vybaven širokou škálou vlastností a u každého jsou zastoupeny v jiném poměru. Některé trvají jen krátce, jiné jsou vázané na konkrétní situace. Dále existují vlastnosti, které jsou tak silné, že nás doprovázejí takřka v každé situaci.³⁰

Na vývoj člověka a utváření jeho osobnosti má významný vliv rodina, jakožto primární sociální skupina. Vytváří vzorce chování, které se odrážejí na chování a prožívání jedince i v jeho dospělosti. Pokud jsou vztahy v rodině narušené, děti zažívají odmítání

²⁸ WALKER, Lenore. *The Battered Woman Syndrome – third edition*. New York: Springer Publishing Company, 2009, s. 94-95. ISBN: 978-0-8261-4315-0.

²⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s.19, 37. ISBN 978-80-7380-806-8.

³⁰ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015, s. 380. ISBN 978-80-262-0873-0. TOPINKA, Daniel. *Domácí násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu: základní fakta a výsledky*. Ostrava: SocioFactor, 2016, 162 s. ISBN 978-80-906615-0-9.

a týrání či jsou svědkem násilí na jejich blízkých, vzniká tak předpoklad, že v dospělosti budou mít problémy v mezilidských vztazích a nedokážou fungovat ve zdravém rovnocenném vztahu. Například žena, která v dětství byla svědkem fyzického násilí na matce, si v dospělosti vybírá stejně agresivní partnery jako byl její otec. Dále to mohou být ženy s nízkým sebevědomím, které již do vztahu vstupují s pocitem méněcennosti a zavázanosti vůči partnerovi za to, že si je vybral. Vlastně již od samého počátku vztahu jde o nerovné rozdělení rolí, které vzniku domácího násilí jednoznačně nahrává.³¹

1.7.1 Syndrom týrané osoby

Syndrom týrané osoby je charakterizován jako soubor symptomů, které vedou ke snížení schopnosti týrané ženy reagovat na probíhající násilí. Mezi typické znaky patří deprese, nízké sebevědomí, stranění se společnosti, znovuprožívání traumatu či vyčerpání. Odpovídá tak na otázku, proč je pro týranou ženu tak těžké opustit agresora a nadále setrvává v patologickém až destruktivním vztahu.³²

Čírtková vytyčuje šest důvodů, proč ženy setrvávají v násilném vztahu:

- ztotožnění se s rolí spasitelky, která se musí starat o tyrana;
- zavázanost normám či tradicím;
- zjednodušování či popírání násilí;
- přebírání zodpovědnosti za týrání;
- strach a bezmocnost, neschopnost vidět řešení;
- silné emocionální pouto k tyranovi.³³

Buriánek a Poddaná dodávají tato rizika:

- ztráta bydlení, financí a celkového zaopatření;
- ztráta dětí;
- ztráta prestiže;

³¹ BEDNÁŘOVÁ, Zdena Zuzana. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, s. 15. ISBN 978-80-254-5422-0.

³² VARGOVÁ, Branislava, Dana POKORNÁ a Marie TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 41. ISBN 978-80-86131-76-4.

³³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 69. ISBN 978-80-7380-806-8.

- namáhavé soudní řízení.³⁴

1.7.2 Stockholmský syndrom

Mezi další reakce na domácí násilí patří stockholmský syndrom. Tento psychický jev vzniká v citově náročných a dlouhodobých situacích, během kterých se útočník nechová pouze agresivně, ale chvílemi i relativně laskavě a mírně. V důsledku toho oběť získává naději, že agresor není až tak zlý a pomalu k němu začíná cítit sympatie. Při výpovědích se tento syndrom projevuje především jako omlouvání pachatele a pochopení pro jeho činy.³⁵

1.7.3 Posttraumatická stresová porucha

Pokud se člověk cítí ohrožen, volí strategii uteč nebo boj. Během domácího násilí však tyto strategie nejsou možné. Lidský obranný systém vlastně zkolabuje, protože je přetížen. V důsledku toho se u týraných osob můžou vyskytovat projevy posttraumatické stresové poruchy.³⁶

Mezinárodní klasifikace nemocí definuje posttraumatickou stresovou poruchu jako opožděnou odpověď organismu na nadměrně zátěžovou situaci. Charakteristické je znovuprožívání traumatické situace, ať už v neodbytných vzpomínkách či nočních můrách.³⁷

Posttraumatická stresová porucha ovlivňuje celou řadu sfér lidského života, Čech vytyčuje následující oblasti:

- oblast biologická – vysoká únava až vyčerpání, poruchy spánku, poruchy CNS a oběhového systému;
- oblast emoční – úzkosti, deprese, stud i pocit vlastní viny;
- oblast psychická – ztráta smyslu života, poruchy koncentrace a zmatenost;

³⁴ BURIÁNEK, J., a kol. *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, s. 25. ISBN 80-7254-914-6.

³⁵ BEDNÁŘOVÁ, Zdena Zuzana. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, s. 17. ISBN 978-80-254-5422-0.

³⁶ BUSKOTTE, Andrea a Lucie VANÍČKOVÁ HORNÍKOVÁ. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008, s. 76. ISBN 978-80-251-1786-6.

³⁷ Mkn10.uzis.cz: *Posttraumatická stresová porucha* [online]. [cit. 6.10.2022]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F43.1>

- změny v chování – sebedestruktivní chování, závislost na lécích a drogách.³⁸

U každého jedince probíhá posttraumatická stresová porucha v různé intenzitě a kombinaci symptomů. To samé platí i v jejím nástupu, který trvá několik dnů až měsíců. V závažnějších případech trvá i několik let a v důsledku toho může dojít ke změně osobnosti oběti.³⁹

³⁸ ČECH, Ondřej. *Domácí násilí: z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia, 2011, s. 16. ISBN 978-80-904854-0-2.

³⁹ Mkn10.uzis.cz: *Posttraumatická stresová porucha* [online]. [cit. 6.10.2022]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F43.1>

2 Systém pomoci obětem domácího násilí

Tato kapitola pojednává o pomáhajících subjektech v oblasti domácího násilí. Konkrétně se zaměřuje zejména na činnost Policie České republiky, intervenčních center a dalších institucí a jejich vzájemnou spolupráci.

Ačkoliv domácí násilí probíhá v soukromí, jednání vůči partnerovi narušující jeho důstojnost, zdraví a v konečném důsledku i život je stát jakožto garant bezpečnosti povinen řešit. Domácí násilí je tedy legitimní důvod pro vstup státu a jeho orgánů do oblasti soukromých vztahů, aby zde urovnal patologické vztahy.⁴⁰

Přední úlohu v systému pomoci zastává Policie České republiky. Ta se dostává k případům domácího násilí zpravidla jako první, následuje intervence ze strany sociálních pracovníků, soudců a dalších osob. V neposlední řadě je k úspěšnému řešení potřebná spolupráce samotné oběti.⁴¹

2.1 Právní úprava domácího násilí

Rozděluje se podle úrovně na mezinárodní a vnitrostátní. Zatímco mezinárodní úroveň dává obecný rámec, tak vnitrostátní implementuje již jednotlivá opatření konkrétními kroky a zákony.

Evropská úroveň

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (Istanbulská úmluva) představuje první komplexní nástroj řešení na evropské úrovni. Úmluva požaduje po signatářských státech, aby dbaly především na prevenci, to znamená školení odborníků, kteří jsou v kontaktu s oběťmi domácího násilí. Dále je důležitá spolupráce s neziskovými organizacemi a zapojení médií k odstraňování genderových stereotypů a potírání diskriminace žen. Úmluva se snaží poskytnout

⁴⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Radka MACHÁČKOVÁ a Markéta VITOUŠOVÁ. *Domácí násilí: přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích: studie*. [Praha]: Bílý kruh bezpečí, 2002, s. 5. ISBN 80-86284-19-0.

⁴¹ DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti: pracovní manuál*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, 2005, s. 4. ISBN 80-239-5686-8.

obětem a svědkům ochranu a podporu při řešení nepříznivé životní situace a to včetně policejní intervence, poskytnutí azylového ubytování či odborného poradenství.⁴²

V České republice

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím představuje klíčovou právní normu v prevenci a řešení domácího násilí. Jeho přijetím došlo k novelizaci následujících zákonů:

- „*Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky;*
- *Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád;*
- *Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon;*
- *Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení;*
- *Zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení.“*

Od té doby byly některé zákony zrušeny, nahrazeny novými či novelizovány.⁴³

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky upravuje v § 44-47 postup při vykázaní násilné osoby ze společného obydlí. Příslušníci Policie České republiky jsou oprávněni vykázat násilníka na dobu 10 dnů. Policejní orgány jsou pak povinny informovat o vykázaní intervenční centrum a v případě nezletilých dětí i orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách vymezuje v § 60a činnost intervenčních center při poskytování pomoci obětem domácího násilí. Dále z tohoto právního předpisu vyplývá spolupráce intervenčních center i s dalšími subjekty podílející se prevenci a řešení domácího násilí. Konkrétně se jedná o součinnost s poskytovateli sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, Policií České republiky a obecní policií.

⁴² VONKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016, s. 218-219. ISBN 978-80-904564-5-7.

⁴³ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 132. ISBN 978-80-7367-690-2.

Zákon 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí deklaruje jednání příslušných orgánů ve prospěch nezletilých dětí, které jsou ohrožené násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za jejich výchovu.

2.2 Doporučená opatření pro ohroženou osobu

Domácí násilí má tendenci postupně eskalovat. Zprvu jde o lidskou důstojnost, poté zdraví a v konečném důsledku o život. Tomu odpovídá i způsob intervence pomáhajících organizací. To znamená, že rozsah a charakter jejich služeb závisí nejen na kompetencích dané organizace, ale také na fázi, ve které ohrožená osoba vyhledá pomoc.⁴⁴

Metodika Bílého kruhu bezpečí popisuje doporučené kroky pro osobu ohroženou domácím násilím.

2.2.1 Fáze 1 – jde o lidskou důstojnost

V této fázi je primární prvotní náznaky domácího násilí vůbec zaznamenat. Hádky či projevy žárlivosti můžou postupně přerůst ve fyzické napadnutí či naprostou izolaci, proto je potřeba reagovat co nejdříve. V této chvíli je jediným řešením zastavení této eskalace nebo opuštění vztahu.

V první fázi rozvoje násilí lze uplatnit zejména následující opatření, která by měla zamezit v jeho další eskalaci:

Informování sociálního okolí o hrozícím či probíhajícím násilí – pokud ohrožená osoba zjistí, že chování druhé osoby není zcela v normálu, měla by informovat především svou rodinu a přátelé. Ti potom fungují jako jakýsi kontrolní mechanismus, který zajistí, aby nedošlo k další eskalaci.

Aktivizace sociálního okolí – toto opatření navazuje na předchozí, pokud násilí i nadále pokračuje. Může jít například o psychologickou pomoc, finanční výpomoc či zajištění náhradního bydlení.

⁴⁴ ŠEDIVÁ, Marie a Petra VITOUŠOVÁ. *Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí na komunitní úrovni: model Bílého kruhu bezpečí ověřený pilotním projektem v Ostravě v letech 2003-2004: pilotní projekt v Ostravě je součástí programu Aliance proti domácímu násilí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2005, s. 32. ISBN 80-239-5441-5.

Dočasná odluka – představuje náhradní dočasné ubytování násilné či ohrožené osoby. Oběť tím jasně dává najevo, že pokud bude násilí pokračovat, dojde k definitivnímu ukončení vztahu.

Návštěva manželské poradny – nabízí možnost poradenské a psychoterapeutické pomoci v manželství, rozvodové a porozvodové poradenství.

Návštěva krizového centra – zpravidla se jedná o reakci na násilný incident, kdy se ohrožená osoba snaží najít odbornou poradenskou či psychologickou pomoc, popřípadě i krátkodobé ubytování.

Podání návrhu na rozvod – jedná se o právní opatření v případě, kdy násilí pokračuje a manželství již nelze zachovat.

Oznámení na policii – již v počáteční fázi domácího násilí může dojít k přestupku, popřípadě i trestnému činu proti lidské důstojnosti. Může jít například o ponižování či v závažnějších případech vyhrožování smrtí.

Konzultace s orgánem sociálně právní ochrany dětí – pokud násilí směřuje i proti dětem či jsou jeho svědci, může se ohrožená osoba obrátit na pracovníka sociálně právní ochrany, ten by měl poskytnout poradenství a dle charakteru a vážnosti situace přijmout další opatření.⁴⁵

2.2.2 Fáze 2 – jde o zdraví

Vedle opatření z první fáze může jít o:

Naplánování postupu v případě eskalace násilí, vytvoření únikové cesty a využití azylového zařízení, popřípadě jiného bezpečného místa.

Příprava bezpečnostního balíčku – zahrnuje všechny potřebné věci pro případ okamžitého opuštění domácnosti. Balíček by měl být uložen mimo domácnost a měl by obsahovat:

- doklady a dokumenty;
- finance;

⁴⁵ ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 36-39. ISBN 978-80-239-9449-0.

- základní oděv;
- hygienické potřeby;
- léky, zdravotní pomůcky.

Oznámení na policii – může mít následující podobu:

- zavolání hlídky Policie České republiky nebo obecní policie v případě aktuálního násilného jednání;
- žádost o vykázaní násilné osoby ze společného obydlí;
- oznámení přestupku, v těžších případech podání trestního oznámení.

Ošetření – i v případě menšího poranění by měla ohrožená osoba vyhledat lékařskou pomoc a pravdivě uvést příčinu poranění. Tyto informace musí být zapsány do lékařské zprávy a později mohou sloužit jako důkaz násilného jednání druhé osoby.⁴⁶

2.2.3 Fáze 3 – jde o život

Opatření v této fázi by na rozdíl od těch předchozích měla jednoznačně směřovat jen k zajištění bezpečí, tzn. již nejde o záchranu vztahu, ale o ochranu lidského života. V této chvíli lze využít opatření jako v předchozích dvou fázích, zejména se jedná o využití služeb azylového či jiného ubytování, sestavení bezpečnostního plánu, oznámení na policii a návštěvu krizového centra.

Kromě zmíněných opatření lze využít:

Dlouhodobá odluka nebo naprosté přerušování vazeb s násilnou osobou – cílem je odpoutání se od vlivu agresora. Ohrožená osoba může například bydlet u rodičů, přátel či ve vlastním bytu.

Změna zaměstnání – jedním z nejčastějších míst, kde násilná osoba během odluky může hledat svou oběť, je její zaměstnání. Z toho důvodu by měla zhodnotit možnost

⁴⁶ ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 39-41. ISBN 978-80-239-9449-0.

změny místa zaměstnání. Zároveň změna prostředí může mít pozitivní vliv na psychiku oběti.⁴⁷

2.3 Obecné zásady pracovníků při kontaktu s obětí

Profesionální pracovníci, kteří přicházejí s oběťmi domácího násilí do styku, by měli být řádně profesně proškoleni a projevovat zvýšenou citlivost vůči obětem. Nedostatečně empatický přístup pracovníků by mohl zapříčinit dlouhodobější zotavení z traumatu či sekundární viktimizaci. Zároveň je nutno brát v potaz, že většině obětí je v první řadě poskytována neformální pomoc, tedy ze strany přátel, rodiny a známých. I z tohoto důvodu je potřeba řádně informovat širokou veřejnost o problematice domácího násilí a jeho řešení.⁴⁸

Čech stanovuje následující zásady komunikace s obětí domácího násilí:

- získání důvěry klienta;
- navození pocitu bezpečí;
- respektování klienta;
- ochrana důstojnosti;
- důležité informace vícekrát opakovat;
- mluvit srozumitelně;
- podpora a udržení soběstačnosti.⁴⁹

Šedivá narozdíl od Čecha vymezuje konkrétní fráze při kontaktu s obětí:

- *„Chtěla/a byste si promluvit o tom, co se stalo?“*
- *Co si myslíte o tom, co se stalo?“*
- *Nejste sám/sama.*
- *Nejste za to zodpovědný/á.*
- *Mám strach o Vás.*
- *Mám strach o Vaše děti.*

⁴⁷ ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 42-43. ISBN 978-80-239-9449-0.

⁴⁸ DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí: pracovní manuál*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, 2005, s. 14. ISBN 80-239-5686-8.

⁴⁹ ČECH, Ondřej. *Domácí násilí: z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia, 2011, s. 43. ISBN 978-80-904854-0-2.

- *Domáci násilí neustane samo od sebe.*
- *Bude se to pravděpodobně zhoršovat.*
- *Zasloužíte si lepší život.*
- *Situaci je možné řešit.*
- *Co byste s tím chtěl/a udělat? “*

Průběh prvokontaktu je velmi důležitý a jeho délka by neměla přesáhnout 90 minut. Jednání na delší dobu není vhodné, protože u klienta i konzultanta může docházet ke ztrátě koncentrace a pozornosti.⁵⁰

2.4 Interdisciplinární spolupráce

Interdisciplinární přístup představuje koordinaci jednotlivých činností zúčastněných subjektů, které vycházejí ze společné metodiky a mají vytvořená pravidla, jak postupovat v případě nebezpečí domácího násilí. Zapojené subjekty by měly spolu efektivně komunikovat, včas detekovat jednotlivé znaky násilí a poradit si s intervencí s ohroženou i násilnou osobou. Návazné služby by pak měly stabilizovat stav oběti a psychické následky snížit na minimum.⁵¹ Konkrétní subjekty a jejich činnosti jsou vymezeny v kapitole 2.5.

2.4.1 Modely interdisciplinární spolupráce

Spolupráci místních organizací lze navázat a rozvíjet různými způsoby a na více úrovních, záleží, na jakém cíli společně pracují.

Charakter domácího násilí – určuje, které místní organizace jsou nezbytné pro řešení vzniklé situace a které se naopak podílet nemusejí či dokonce nesmějí. Do kontaktu s domácím násilím se nejčastěji dostává policie, zdravotnická zařízení, linky důvěry či azylová zařízení.

Rozsah, obsah a forma spolupráce – zahrnuje veškerou součinnost od občasné výměny informací až po realizaci společných cvičení, školení a dalších projektů. Prakticky se

⁵⁰ ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 50. ISBN 978-80-239-9449-0.

⁵¹ VOŇKOVÁ, Jiřina. *Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 39-40. ISBN 978-80-239-9448-3.

jedná o všechny organizace spolupracující s občany, kde se výskyt domácího násilí může odrazit na jejich komunikaci a interakci.⁵²

2.5 Subjekty participující na řešení domácího násilí

Základním pilířem interdisciplinární spolupráce je činnost Policie České republiky. Dojde-li k vykázaní násilné osoby, je na základě odstavce 3 § 47 Zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky informováno intervenční centrum a příslušný soud. V případě ohrožení nezletilé osoby je o této skutečnosti informován i orgán sociálně právní ochrany dětí.

Tímto spolupráce nekončí, zainteresované subjekty se vzájemně informují o důležitých skutečnostech v oblasti domácího násilí. Například orgán sociálně právní ochrany dětí předává Policii České republiky výsledky vlastního šetření, intervenční centrum informuje policii o skutečnostech významných pro trestní řízení, popřípadě upozorní na porušení vykázaní.

Vedle výměny informací jsou sladěny postupy pracovníků jednotlivých institucí a vzájemně na sebe navazují. Pracovníci jsou dobře informováni o existenci dalších organizací, na které v případě potřeby mohou ohroženou osobu odkázat.⁵³

Tabulka 2: Subjekty pomoci

Policie ČR	Výjezd na základě oznámení, zastavení bezprostředního násilí
	Vykázání
	Zajištění, v případě závažnějšího útoku omezení osobní svobody (zadržení, vazba) a zahájení trestního řízení
	Zajištění důkazů a oznámení přestupku, evidence
	Je-li přítomno dítě – hlášení na OSPOD
Městská policie	Výjezd na základě oznámení, zastavení bezprostředního násilí

⁵² ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 17. ISBN 978-80-239-9449-0.

⁵³ ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 53-54. ISBN 978-80-239-9449-0.

	Oznámení PČR
	Evidence, zajištění důkazů
	Je-li přítomno dítě – hlášení na OSPOD
Soud	Na základě návrhu rozhodnutí o rozvodu manželství, úpravě styku s nezletilým a výživném
	Na základě návrhu rozhodnutí o ochraně osobnosti
	Vykázání na základě návrhy
	V závažnějších případech – možnost uložení dohledu, uložení nepodmíněného trestu, uvalení vazby
	Uložení ochranného léčení
	V případě odsouzení v rámci trestu stanovení povinnosti podrobit se programu pro násilné osoby
Přestupková komise	Řízení o přestupku, uložení trestu
	Je-li přítomno dítě – hlášení na OSPOD
OSPOD – je-li násilí přítomno dítě	Výkon dohledu
	Šetření v rodině a škole
	Pohovor s rodiči
	Zajištění bezpečí dítěte (izolace od agresora, umístění mimo rodinu)
	Zajištění psychologického vyšetření, poradenství, diagnostiky a zprostředkování odborné terapeutické pomoci
Pracovníci ve zdravotnictví	Identifikace domácího násilí
	Zajištění navazujících služeb
	Dokumentace
	Ošetření, hospitalizace
Krizová centra	Poradenství
	Sociální opora
	Zajištění navazujících služeb
	Krizová intervence

	Poskytnutí ubytování
Azylová zařízení	Sociální opora
	Sociálně právní poradenství
	Poskytnutí ubytování
	Zajištění navazujících služeb
Manželská poradna	Identifikace domácího násilí
	Manželské a rodinné poradenství či terapie
	Rozvodové a porozvodové poradenství
Specializované poradny	Psychologické, sociální a právní poradenství
	Emocionální a sociální podpora
	Zajištění navazujících služeb
Intervenční centrum	Ambulantní, pobytové a terénní služby

Zdroj: ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 45-46. ISBN 978-80-239-9449-0.

V tabulce je výčet pomáhajících organizací. Následující podkapitoly rozebírají nejdůležitější z nich. Jedná se o intervenční centra, Policii České republiky, soudy, městskou policii a neziskové organizace.

2.5.1 Intervenční centra

Činnost intervenčních center je zakotvena v § 60a Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Ohroženým osobám poskytují akutní pomoc a zajišťují návazné služby. Intervenční centra také zajišťují interdisciplinární spolupráci mezi jednotlivými intervenčními centry a dalšími subjekty pomoci, a to zejména mezi Policií České republiky, orgány sociálně právní ochrany dětí, obecní policií a poskytovateli sociálních služeb.

Intervenční centra poskytují následující služby:

- Ambulantní – intervence probíhá v uvnitř centra.
- Terénní – tato forma je poskytována jen ve výjimečných případech, zejména v souvislosti s vykázáním násilné osoby. Službu lze poskytnout v místě bydliště uživatele, popřípadě na místě určeném ohroženou osobou, např.

ve zdravotnickém zařízení. Z bezpečnostních důvodů musí být při této návštěvě vždy přítomni dva pracovníci.

- Pobytové – pokud jsou vhodné technické a prostorové podmínky centra, lze poskytnout pomoc i formou ubytování a zajištění stravy. V opačném případě má mít intervenční centrum sjednanou navázanou spolupráci s jinými institucemi poskytujícími ubytování a stravování, jako jsou například azylové domy.

Pravidla pro poskytnutí služby:

- veškeré služby intervenčního centra jsou ze zákona bezplatné;
- uživatel má v případech mimo režim vykazání možnost vystupovat anonymně;
- uživatel uzavírá s pracovníkem centra ústní smlouvu o poskytování sociální služby;
- standardní délka individuální konzultace je 50–60 minut;
- uživatel má právo podat stížnost na poskytování služby.

Cílem všech aktivit pracovníků intervenčních center je pomoci ohroženým osobám vyřešit jejich složitou životní situaci. Povinností pracovníků je jednat v zájmu klientů tak, aby nedošlo k jejich závislosti na sociální službě. Uživatelé jsou vedeni k tomu, aby byli sami schopni situaci vyřešit a aby využívali své přirozené sociální prostředí.⁵⁴

2.5.2 Policie České republiky

Policie České republiky je dle § 1, 2 Zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor, který slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek.

Policie zasahuje v případech domácího násilí stejným způsobem jako u jiných incidentů. Policie nemá pravomoc vstupovat do obydlí a řešit soukromé záležitosti, má však povinnost zasáhnout proti ohrožení zájmů chráněných zákonem – v tomto případě se především jedná o život, zdraví a práva občanů.⁵⁵

⁵⁴ ŠEVČÍK, Drahořmír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domáci násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 145-147. ISBN 978-80-7367-690-2.

⁵⁵ ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 25. ISBN 978-80-239-9449-0.

Policie zastupuje v systému pomoci obětem domácího násilí klíčovou roli, neboť je jedním ze dvou subjektů oprávněných rozhodnout o vykázání násilné osoby. Druhým subjektem jsou civilní soudy, jejich rozhodnutí o vykázání nejsou však tak časté.⁵⁶

Vykázání

Vykázání představuje základní pilíř včasného řešení zejména závažnějších případů domácího násilí. Řešení má v gesci Policie České republiky. Podle § 44 Zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky je policie oprávněna vykázat násilnou osobu ze společného obydlí. Dále zákon stanovuje povinnost spolupracovat s dalšími subjekty, kterými jsou intervenční centra, soudy a v případě ohrožení dětí příslušný orgán sociálně právní ochrany dětí.

V praxi policista nejprve vyhodnotí znaky domácího násilí – opakování násilných incidentů, stupňování, neměnné role oběti a útočníka, společná domácnost. K tomu použije informace získané od ohrožené a násilné osoby a svědků, jako jsou sousedi, příbuzní a další členové domácnosti. Dále policista zkoumá aktuální situaci na místě, zejména se zabývá průběhem a intenzitou útoku a možností jeho opakování po odjezdu policie. Tyto faktory vyhodnocuje metodou SARA DN a posuzuje podle vlastního uvážení.

Po zjištění všech skutečností může policista přistoupit k vykázání násilné osoby na dobu deseti dní, a to i bez souhlasu ohrožené osoby. Lhůta začíná běžet následující den po vykázání. Doba trvání vykázání nelze žádným způsobem zkrátit. Policista oznámí ústně oběma aktérům rozhodnutí o vykázání a předá jim písemné potvrzení o vykázání.⁵⁷

Vykázaná osoba má podle odstavce 1 § 45 Zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky povinnost:

- neprodleně opustit vymezený prostor;
- nevstupovat do tohoto prostoru;

⁵⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina. *Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 44. ISBN 978-80-239-9448-3.

⁵⁷ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 133-135. ISBN 978-80-7367-690-2.

- zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou;
- vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí.

Vykázaná osoba má podle odstavce 2 § 45 Zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky právo:

- vzít si ze společného obydlí věci sloužící osobní potřebě, osobní cennosti a osobní doklady;
- vzít si ze společného obydlí věci nezbytné pro výkon povolání;
- ověřit provedení vykázaní na čísle tísňového volání 158;
- vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázaní u příslušného útvaru policie.

Na základě odstavce 3 § 47 zmíněného zákona policista zašle do 24 hodin od provedení vykázaní kopii úředního záznamu o vykázaní příslušnému intervenčnímu centru a příslušnému soudu. Pokud ve společném obydlí žije nezletilá osoba, zašle kopii úředního záznamu v této lhůtě i příslušnému orgánu sociálně právní ochrany dětí.

2.5.3 Soudnictví

Řešení domácího násilí často pokračuje soudním řízením. Na základě návrhu ohrožené osoby může být zahájeno řízení o předběžném opatření, ve kterém je předsedou senátu uloženo dočasné opuštění společného obydlí pro agresora.

Státní zastupitelství a trestní soudy se vedle policejních orgánů dostávají do kontaktu s domácím násilím v případech, kdy byl na oběti spáchán trestný čin nebo pokud násilná osoba maří rozhodnutí o vykázaní nebo předběžné opatření soudu. V některých případech může být útočnickovi nařízen probační dohled, to znamená součinnost a spolupráci Probační a mediální služby v systému pomoci obětem domácího násilí.

Co se týče jednání u soudu, tak ve většině případů se poškozená osoba neobejde bez obhájce, a to buď z řad advokátů či dobrovolníků z neziskových organizací, nejčastěji občanských poraden.⁵⁸

⁵⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina. *Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 43. ISBN 978-80-239-9448-3.

2.5.4 Orgány sociálně právní ochrany dětí

Na orgán sociálně právní ochrany dětí se obracejí ohrožené osoby v těchto případech:

- dítě je svědkem násilí v rodině či jeho obětí;
- ohrožená osoba hledá pro sebe a dítě azylové ubytování;
- osoba žádá o úpravu poměrů k nezletilým dětem.⁵⁹

Orgány sociálně právní ochrany dětí poskytují pomoc nezletilým obětem, které jsou ohroženy na životě, zdraví či jejich příznivém vývoji. K těmto skutečnostem patří nejen případy týrání a zneužívání dětí, ale i situace, kdy děti byly svědkem takového jednání. Každý, kdo ví o protiprávním jednání vůči dítěti, by měl informovat pracovníky místně příslušného úřadu. Sociální pracovníci agendy OSPOD jsou povinni reagovat na každé oznámení, zjistit vážnost situace a přijmout odpovídající opatření.⁶⁰

2.5.5 Městská policie

Městská policie stejně jako Policie České republiky poskytuje pomoc v rozsahu své působnosti. Strážníci přispívají především k ochraně bezpečnosti osob a majetku a dohlíží na veřejný pořádek. Také městská policie má povinnost zasáhnout během jednání v rodině, které ohrožuje chráněné zájmy.

Vstoupit do bytu jsou strážníci oprávněni pouze v případě důvodného podezření, že je ohrožen život nebo zdraví osoby. V ostatních případech potřebují souhlas alespoň jedné osoby žijící v domácnosti. Při podezření ze spáchání trestného činu přivolají na místo Policii České republiky, v ostatních případech postoupí záznam příslušnému orgánu.⁶¹

2.5.6 Neziskové organizace

Přijetí zákona o ochraně obětí trestných činů v roce 2013 umožnilo rozvoj dalších aktivit a organizací pomáhajících obětem domácího násilí v nevládním sektoru. Jedná se především o právní a sociální poradenství, psychologickou pomoc či azylové

⁵⁹ ČECH, Ondřej. *Domácí násilí: z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia, 2011, s. 30. ISBN 978-80-904854-0-2.

⁶⁰ ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 26. ISBN 978-80-239-9449-

⁶¹ ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, s. 25-26. ISBN 978-80-239-9449-0.

ubytování. Mezi nejvýznamnější dlouhodobě působící organizace participující v pomoci obětem domácího násilí patří Bílý kruh bezpečí, Česká charita, Diakonie, Fond ohrožených dětí. V Hradci Králové pak významnou roli zastává organizace Nomia.⁶²

Neziskových organizací, které se alespoň okrajově dotýkají problematiky domácího násilí, je nepřehledné množství. Pro účely bakalářské práce byly vybrány následující – azylový dům pro matky s dětmi, sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi, terénní program a nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Následující charakteristiky vychází ze Zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách:

Azylové domy

Dle § 57 „*poskytují pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení.*“ Když oběť odejde od násilného partnera, většinou volí dočasné bydlení u rodiny a přátel anebo právě azylové ubytování.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

V § 62 jsou nízkoprahová zařízení pro děti a mládež charakterizovány jako „*ambulantní, popřípadě terénní služby dětem ve věku od 6 do 26 let ohroženým společensky nežádoucími jevy. Cílem služby je zlepšit kvalitu jejich života předcházením nebo snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících se způsobem jejich života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky k řešení jejich nepříznivé sociální situace.*“ Mezi klienty nízkoprahového zařízení můžou patřit děti, které jsou svědky či samotnou obětí domácího násilí. Pracovník se snaží preventivně působit či pomoci překonat krizovou situaci především prostřednictvím rozhovoru.

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou definovány v § 65 jako „*terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče*

⁶² VONKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016, s. 220. ISBN 978-80-904564-5-7.

nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje.“ Mezi dlouhodobé patologické jevy patří například alkohol, drogy nebo právě domácí násilí. Pracovník může oběti pomoci prostřednictvím sociálního poradenství, zprostředkováním kontaktu a doprovodem do intervenčního centra. V případě, že se domácí násilí bezprostředně týká dětí, pracovnice musí kontaktovat příslušný Orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Terénní programy

Terénní programy jsou dle § 69 *„poskytované osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro problémové skupiny osob, uživatele návykových látek nebo omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. Cílem služby je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života.“* Pomoc terénního pracovníka obětem domácího násilí je obdobná jako v předchozím případě, klienta může odkázat či doprovodit do intervenčního centra.

3 Empirická část

V teoretické části byla v první kapitole charakterizována problematika domácího násilí. Nejprve byly uvedeny jednotlivé definice toho fenoménu a statistiky výskytu. Následně byly popsány základní formy, znaky a celý cyklus domácího násilí. Druhá kapitola se zabývala již konkrétními pomáhajícími subjekty, které participují na řešení domácího násilí. Vzhledem k zaměření práce byly kromě policie, intervenčních center a soudů charakterizovány i další organizace, které se s domácím násilím setkávají spíše okrajově.

V praktické části jsou popsány hlavní a dílčí cíle výzkumu, transformační tabulka a zvolená výzkumná strategie. Dále je charakterizován výběr informantů. Poslední částí této kapitoly je realizace výzkumného šetření a interpretace výsledků výzkumného šetření.

3.1 Cíle výzkumu

Hlavním výzkumným cílem (HVC) praktické části je zhodnotit funkčnost systému pomoci obětem domácího násilí z pohledu sociálních pracovníků a terénních pracovníků v Královéhradeckém kraji.

Hlavní cíl se skládá z následujících čtyř dílčích cílů, které dohromady odpovídají na stanovenou hlavní otázku.

(DVC1) Zjistit, jak pracovníci vnímají postavení dané organizace v systému pomoci obětem domácího násilí.

(DVC2) Zjistit, jak pracovníci hodnotí vzdělávání v oblasti domácího násilí.

(DVC3) Zjistit, jak pracovníci vnímají vzájemnou spolupráci pomáhajících organizací.

(DVC4) Zjistit přínos systému pomoci obětem domácího násilí jako celku.

3.2 Transformační tabulka

Dílčí výzkumné cíle jsem dále převedla do již konkrétních tazatelských otázek, ty jsou znázorněné v transformační tabulce.

Tabulka 3: Transformační tabulka

Hlavní výzkumný cíl: Zhodnotit funkčnost systému pomoci obětem domácího násilí z pohledu sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách v Královéhradeckém kraji.	
Dílčí výzkumné cíle (DVC)	Tazatelské otázky (TO)
(DVC1) Zjistit, jak sociální pracovníci vnímají postavení dané organizace v systému pomoci obětem domácího násilí.	(TO1) Jak často se v rámci výkonu práce dostáváte do kontaktu s domácím násilím? (TO2) Jakým způsobem pracujete s oběti a agresory? (TO3) Vidíte v postupech rizika? Jaká? (TO4) Jaké vnímáte silné či naopak slabé stránky v nastavení vaší organizace?
(DVC2) Zjistit, jak sociální pracovníci hodnotí vzdělávání v oblasti domácího násilí.	(TO5) Jak jste využili znalosti získané v rámci školního vzdělávání? (TO6) Jak vaše organizace podporuje informovanost v problematice domácího násilí? (TO7) Shledáváte jako užitečné možnost setkávat se na přednáškách s pracovníky z dalších institucí? (TO8) Využíváte i jiné možnosti, které vám mohou pomoci v kontaktu s domácím násilím? (TO9) Jak hodnotíte absolvovaná vzdělávání v problematice domácího násilí?

<p>(DVC3) Zjistit, jak sociální pracovníci vnímají vzájemnou spolupráci pomáhajících organizací.</p>	<p>(TO10) Máte povědomí o dalších pomáhajících institucích v Královéhradeckém kraji?</p> <p>(TO11) Jak často se dostanete do kontaktu s pracovníky z jiných organizací?</p> <p>(TO12) Jakým způsobem spolu komunikujete a jaké informace si předáváte?</p> <p>(TO13) Přijde vám způsob spolupráce efektivní nebo někde vidíte nedostatky?</p>
<p>(DVC4) Zjistit přínos systému pomoci obětem domácího násilí jako celku.</p>	<p>(TO14) Jak hodnotíte systém pomoci obětem domácího násilí na Hradecku?</p> <p>(TO15) Přijde vám vyhovující aktuální pokrytí služeb nebo vám zde nějaká chybí?</p> <p>(TO16) Co považujete za největší přínos interdisciplinárního přístupu?</p> <p>(TO17) Pociťujete naopak nějaký nedostatek během spolupráce?</p>

Zdroj: vlastní

3.3 Výzkumná strategie

Pro praktickou část jsem zvolila kvalitativní metodu sběru dat, neboť umožňuje podrobný popis a vhled do zkoumaného problému. Potřebná data jsem získala pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které jsou více flexibilní a zároveň neztrácejí svou systematičnost. Před jejich uskutečněním jsem si prostřednictvím transformační tabulky připravila tazatelské otázky, ty jsem následně v průběhu interview podle potřeby doplňovala a rozvíjela, čímž jsem dosáhla získání dostatečného množství podkladů pro praktickou část.⁶³

⁶³ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, s. 45, 49. ISBN 978-80-262-0982-9.

3.4 Charakteristika informantů

Vzhledem k předmětu zkoumání byl soubor účelově vybrán ze sociálních pracovníků a terénních pracovníků působících v Královéhradeckém kraji. Z celkem 8 dotazovaných se rozhovoru zúčastnilo 7 informantů z 5 pracovišť. Bohužel sociální pracovnice organizace Nomia mi jako jediná neodpověděla.

Všechny dotazované tvořily ženy. Dvě pracovnice působí v Intervenční centrum pro osoby ohrožené domácím násilím Hradec Králové, další dvě v Terénním programu Aufori, jedna pracovnice je z Azylového domu pro ženy a matky s dětmi Hradec Králové a jedna ze Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi Triangl. Poslední dotazovanou je sociální pracovnice NZDM Klídek. Takto různorodý vzorek byl vybrán účelově, aby pohled na problematiku domácího násilí byl co nejširší a nepodílely se na něm pouze organizace, které pomáhají obětem domácího násilí primárně.

V tabulce jsou u každého informanta popsány základní údaje – nejvyšší dosažené vzdělání, délka praxe, pozice a organizace, kde aktuálně pracuje.

Tabulka 4: Charakteristika informantů

Označení informanta	Dosažené vzdělání	Délka praxe	Pracovní pozice	Organizace
I1	Středoškolské	3 roky	Terénní pracovník	Terénní program Aufori
I2	Středoškolské	2,5 roku	Terénní pracovník	Terénní program Aufori
I3	Vysokoškolské	7 let	Sociální pracovník	Intervenční centrum Oblastní charita HK
I4	Vysokoškolské	13 let	Sociální pracovník	Intervenční centrum Oblastní charita HK

I5	Vysokoškolské	3 roky	Sociální pracovník	NZDM Klídek
I6	Vysokoškolské	15 let	Sociální pracovník	Azylový dům pro matky s dětmi Oblastní charita HK
I7	Vysokoškolské	5 let	Sociální pracovník	Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi Triangl

Zdroj: vlastní

3.5 Rizika a etické aspekty výzkumu

Informanti byli poučeni o průběhu rozhovoru. Bylo jim zaručeno, že získané informace budou použity výhradně pro účel bakalářské práce. Zároveň nebudou zveřejňována jejich jména, pouze pracovní pozice a místo výkonu práce. Dále měli právo neodpovědět, popřípadě požádat o dovysvětlení otázky, protože z důvodu obecného charakteru kladených otázek nemuselo být vždy zcela jasné, na co se výzkumník ptal.

Největším limitem zvolené strategie je nemožnost celorepublikového zobecnění. Na základě odpovědí sedmi informantů nelze stanovit obecně platné závěry. Na druhou stranu práce poskytuje podrobný popis názorů a zkušeností sociálních a terénních pracovníků v Královéhradeckém kraji, ale můžou zde chybět výpovědi pracovníků organizace Nomia či orgánu SPOD. Komplexnosti práce by dodaly rozhovory s příslušníky policie, soudci a samotnými oběťmi. To bohužel nebylo možné, otázky již takto musely být kladeny velmi obecně, aby zahrnuly všechny informanty, proto by pro širší okruh informantů takto koncipovaný rozhovor byl nevhodný.

Dalším významnějším rizikem může být promítání vlastních zkušeností do výpovědi informantů na základě osobních vztahů s některými pracovníky. V důsledku toho může dojít ke zkreslení výsledku výzkumu.

3.6 Realizace výzkumného šetření

Rozhovory se sociálními a terénními pracovníky se uskutečnily v prosinci 2022 a lednu následujícího roku. Pouze jeden rozhovor proběhl online formou na platformě Google Meets, zbylých šest již pracovnice absolvovaly osobně. Samotnému začátku předcházela oboustranná krátká reflexe a prostor pro zodpovězení případných otázek. Celé rozhovory byly po schválení nahrávány na mobilní telefon a následně přepsány. Do přílohové části jsem po odsouhlasení vložila jeden přepsaný rozhovor, zbylých šest je k dispozici u autorky práce.

3.7 Interpretace získaných informací

V této části práce budu interpretovat a porovnávat data získaná prostřednictvím rozhovorů. Interpretace provedu pomocí techniky kódování. Anselm Strauss a Juliet Corbinová charakterizují kódování jako *„část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů. Během otevřeného kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány, porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly, a také jsou kladeny otázky o jevech údají reprezentovaných.“*⁶⁴

Interpretace se budou vztahovat ke každé tazatelské otázce zvlášť a budou doplněny o přímé citace z rozhovorů, které budou uvedeny kurzívou a v uvozovkách. Dohromady tak dají odpověď na hlavní výzkumný cíl.

3.7.1 (DVC1) Zjistit, jak pracovníci vnímají postavení dané organizace v systému pomoci obětem domácího násilí.

(TO1) Míra kontaktu pracovníků s domácím násilím

Jak jsem již v úvodu uvedla, mezi dotazovanými jsou jak pracovníci intervenčního centra, jejichž agendou je pouze problematika domácího násilí: *„My se věnujeme jenom obětem domácího násilí, takže je to vlastně celá naše pracovní doba... My máme za rok zhruba 130 nových klientů a dohromady asi 250 případů, protože některé případy u nás zůstávají delší dobu než rok.“* (I3), tak pracovníci organizací, kteří se dostávají do kontaktu s domácím násilím spíše okrajově: *„Je to spíše v řádu*

⁶⁴ STRAUSS, Anselm L. a JULIET M. CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999, s. 43. ISBN 80-85834-60-X.

jednotek.“ (I6), „Když budu brát obecně, že mám kolem 20 klientů, tak z toho tak 3 až 5 se potýká s domácím násilím, takže asi čtvrtina.“ (I2).

(TO2) Způsob spolupráce s obětí

Informanti se shodují, že hlavním nástrojem je komunikace. S obětí opatrně mluví o tématu, využívá individuálního plánování a navazuje klienta na intervenční centrum, popřípadě další služby: „Je to o tom, že se s lidmi snažíme **mluvit v klidu** a ujišťovat je, že není v pořádku, když je partner bije, a **navazujeme** je na další organizace.“ (I1), „Je choulostivější ta komunikace, našlapujeme okolo domácího násilí po špičkách, nemůžeme ihned otevřít to téma, protože pro klienty to je hodně citlivé... a pokud už ta klientka sama vysloví to, že chce pomoci s domácím násilím, tak už potom nastavujeme **konkrétní kroky**, co je k odchodu třeba, nebo modely krizových scénářů.“ (I2). Zároveň většina dotazovaných pracovníků využívá krizovou intervenci: „Organizace nám dopřála kurz krizové intervence, který se tu hodí.“ (I1), „Hodně používám **krizovou intervenci** během komunikace během schůzek.“ (I2). Pokud jsou násilím ohrožené děti, pracovník či samotný klient informuje příslušný orgán SPOD: „Pokud se násilí bezprostředně týká dětí, v tom případě se bavíme o tom, jak se to dozví sociální pracovnice OSPODU.“ (I7).

Co se týče práce intervenčního centra, pracovnice se snaží poskytovat komplexní pomoc a zároveň volí individuální přístup, protože způsob konkrétní pomoci ovlivňuje spousta faktorů, jako je například způsob a délka násilí: „Poskytujeme komplexní pomoc obětem, která zahrnuje krizovou intervenci, sociálně právní poradenství až po psychologickou péči.“ (I4), „... zjišťujeme, jestli se jedná o soužití s násilným partnerem, nebo jestli to je porozchodové násilí, kdy přetrvává násilí z toho vztahu i dále, nebo jestli to je mezigenerační domácí násilí... A podle toho my šijeme na míru tu pomoc.“ (I3).

(TO3) Rizika v práci s obětí domácího násilí

Sociální pracovníci musí každý den podstupovat určitá rizika, a ani v oblasti domácího násilí tomu není jinak: „Součástí naší práce je práce s každodenním rizikem.“ (I4). Informanti reflektují, že účinným nástrojem, jak rizika eliminovat na co nejnižší úroveň, je individuální přístup a bezpečnostní plán: „Takže nějaký čas pracujeme

formu bezpečnostních plánů plánu. Plánujme například odchod nebo plánujeme, jak snížit riziko násilí v domácnosti. A to je vždy nějakým způsobem rizikové. Musíte vědět, jakou službu zvolíte, jako krizovou intervenci nebo sociálně právní poradenství nebo jestli zvolíte nějaký mix těchto technik. Záleží také na stavu, ve kterém přichází ten člověk, jak na tom je nejen momentálně, ale i v krizovém stavu.“ (I4), „Takže my opravdu se snažíme minimalizovat rizika tím, že ušijeme na míru to řešení, že prostě automaticky všem neříkáme, měla byste rychle odejít z domácnosti nebo podat trestní oznámení.“ (I3). Informant dokonce vnímá individuální plánování jako tak účinný nástroj, že případná rizika jsou eliminována na minimum: „Nemůžu říct, že bych viděla rizika. Já vidím naopak pozitiva toho, že máme stanovený už nějaký postup, kterého se můžeme držet a přizpůsobovat té samotné individuální situaci. Rizika jako taková mě v této chvíli nenapadají.“ (I6).

Největší riziko se podle informantů skrývá v samotném lidském faktoru, a to zejména v práci sociálních pracovníků, kteří nejsou v této problematice dostatečně proškoleni a volí radikální postupy: „Spíš se setkáváme s tím, že když s klientkou pracuje nejdříve někdo, kdo tu problematiku nezná, a ten pracovník zjistí, že tam je domácí násilí, tak opravdu zvolí radikální postupy, které nejsou připravené, nejsou promyšlené, a my to tady potom hasíme.“ (I3), nebo se chovají k oběti neadekvátně: „Určitě je tam riziko toho, abychom s člověkem mluvili v klidu, abychom ho vlastně nevyplašili, aby ten člověk měl jistoty a nebál se toho.“ (I1).

(TO4) Silné a slabé stránky v nastavení organizace

Pracovníci si dobře uvědomují, že nejsou experti na domácí násilí, a snaží se klienty navázat na intervenční centrum: „Jako sociální pracovnice dokážeme říct, kdy už se jedná o domácí násilí. Na tuto problematiku experti nejsme a potřebujeme přizvat někoho specializovaného.“ (I7), „Oběti domácího násilí nejsou naše cílová skupina, tak v nastavení je, že je **sít’ujeme dál**.“ (I1). Zároveň často zmiňují, že mají s pracovníky intervenčního centra dobré pracovní vztahy: „Myslím si, že silné stránky máme to, že blízko komunikujeme s intervenčním centrem, že tam máme navázané dobré vztahy, voláme si ohledně klientů, že se radíme. Mám tam otevřené dveře, že kdybych měla novou klientku, nevěděla si s ní rady, jak postupovat, tak prostě poradí. Můžu k nim navazovat ty klientky.“ (I2). Následně již pracovnice intervenčního

centra přistupují ke každému individuálně a poskytují pomoc na míru: „*Silná stránka je to, že jednak tady je dobře vypracované know how, jak zacházet s tím tématem... na klienta máme dost času... Individuálně se můžeme těm lidem věnovat... A tady, jak má tu kontinuální podporu, tak my opravdu vidíme dost často dobré výsledky.*“ (I3)

Pokud práce s obětí nestačí a je potřeba pracovat s celým rodinným systémem, nejčastěji v případech situačního násilí, kdy se dá ještě situace stabilizovat a vztahy zachránit, síťují pracovnice krizového centra klientku dále. V Královéhradeckém kraji to je například organizace Nomia, která pracuje s obětí i agresorem v rámci specializovaného programu. Následně může navazovat například na rodinnou poradnu: „*My jako intervenční centrum pracujeme pouze s člověkem, který je ohrožený násilím. My nepracujeme s celkovým rodinným systémem. To má své výhody a nevýhody. Výhodou určitě je to, že prostor tady je pro oběť absolutně bezpečný... Nevýhoda je, že znáte pouze jednu verzi toho příběhu a chybí vám další pohled. Nějaké případy jsou jasné, ale potom jsou například případy situačního charakteru, kde ten druhý pohled může být velmi užitečný. V těchto případech je dobré toho člověka odeslat do služby, která pracuje s oběma stranami, pokud je tam šance na záchranu vztahu a chtějí na tom pracovat.*“ (I4), „*Moc si vážím toho, že Nomia má spoustu programů i pro lidi, kteří páchají domácí násilí, nebo pro páry, kde se vyskytuje násilí. Kromě Nomie je v Hradci možnost využít rodinnou poradnu.*“ (I7).

3.7.2 (DVC2) Zjistit, jak pracovníci hodnotí vzdělávání v oblasti domácího násilí.

(TO5) Využití znalostí ze školního vzdělávání

Terénní pracovníci, kteří mají středoškolské vzdělání, čerpají pouze ze zkušeností a vzdělávání v rámci organizace: „*V rámci školního vzdělávání jsem tyto věci vůbec neměla.*“ (I1), „*Moc ne. Pro mě největší vzdělávání je zkušenost a terén přímo a různé semináře s kazuistikami. Tak to si myslím, že je nejlepší škola.*“ (I2). Naopak sociální pracovníci, kteří mají vysokoškolské vzdělání, uvádějí přínosy studia, ať už v etickém nastavení a hodnotách: „*Nejvíce jsem využila etické nastavení a hodnoty. Zároveň jsem si ze školy odnesla to, že klient je parták, a právě on řeší svou nepříznivou sociální situaci.*“ (I7), nebo v právních znalostech: „*Myslím si, že v takto odborné službě, jako jsme my, která poskytuje nějaký druh odborného poradenství k násilí, je nezbytné,*

aby člověk magisterské vzdělání, že je opravdu potřeba 5 let vzdělání sociální práce, protože musíte mít pro přehled přesahující až do **právního povědomí**. A to si myslím, že jsem ve škole získala. A také je potřeba mít nějakou schopnost organizace času a schopnost obstat v dokumentech u soudu, musíte vysvětlovat lidem úřední papíry. To vlastně to studium přinese, protože se například na seminárách se učíte vyjadřovat, a tady to potom nutně potřebujete, protože dáváte zprávy ven, například OSPODU, policii, a pomáháte klientům sepsat dokumenty. I toto je důležitá součást, kterou si málokdo uvědomí. Není to pouze o edukaci vědomostí, ale je to i této schopnosti se umět vyjádřit.“ (I4).

(TO6) Podpora informovanosti v problematice domácího násilí

Vzdělávání sociálních pracovníků je ze zákona povinné, ale všichni dotazovaní uvedli, že konkrétní náplň vzdělávání si již řídí sami: „*Samozřejmě máme povinnost splnit povinné vzdělávání během roku, ale téma si řídíme sami.*“ (I5). Většina informantů uvedla, že v práci s obětí domácího násilí jim nejvíce pomáhá absolvovaný kurz krizové intervence: „*Většina pracovníků se vzdělává v krizové intervenci, která se hodně používá s klienty, u kterých probíhalo domácí násilí.*“ (I2), „*Například my všechny máme i výcvik v krizové intervenci, to nám tady strašně pomáhá.*“ (I3).

Samotné intervenční centrum je ve vzdělávání velmi aktivní, a to jak směrem k vlastním zaměstnancům: „*Myslím si, že tady klademe velký důraz na to, abychom všechny měly aktuální poznatky o domácím násilím, protože se hodně vyvíjí toto téma, a je potřeba to opravdu dobře sledovat a znát.*“ (I3), tak směrem k široké veřejnosti i pomáhajícím organizacím: „*My jsme během jara měli workshop s vedoucí intervenčního centra.*“ (I2), „*Snažíme se o pravidelně dělat osvětu jak mezi laickou, tak odbornou veřejností na všech různých úrovních... Jsme v tom velmi proaktivní, máme sociální síť, které se snažíme využívat jako nějaký zdroj osvěty, která není zpoplatněná. Takže jedeme na Facebooku, na Instagramu a snažíme se, aby to povědomí bylo větší. Zároveň ta práce je o každodenním kontaktu s pracovníky jiných služeb.*“ (I4).

Zároveň intervenční centrum není jedinou organizací, která šíří osvětu v oblasti domácího násilí: „*U nás je více středisek, máme jednotné PR organizace a například naše nízkoprahové centrum pro děti a mládež vytváří větší řadu*

dokumentů, které se týkají domácího násilí, ale zároveň je to vedené za celou organizaci.“ (I7)

(TO7) Setkávání s pracovníky z dalších institucí v rámci vzdělávání

Pracovníci si na vzdělávání cení i samotné možnosti setkávat se s dalšími pracovníky, navazovat s nimi profesní kontakty a společně sdílet zkušenosti: *„Tam je to o sdílení zkušeností, předávání informací, ale samozřejmě i ten samotný lektor, který přednáší, tak je schopen zodpovídat konkrétní dotazy.“ (I6), „Má-li být domácí násilí řešeno, tak musí být řešeno multidisciplinárně, bez toho se neobejdete. Vždy je potřeba, aby organizace spolupracovaly, a ne aby si konkurovaly. Účel sociální práce je síťování a to, že se vzájemně znáte, dělá strašně moc, protože přece jenom, když někam voláte a víte, kdo je na druhém konci a znáte ho osobně, tak je to vždycky jiné.“ (I4).*

(TO8) Další způsoby vzdělávání

Kromě klasických workshopů, přednášek a kurzů pracovníci využívají nejčastěji podcasty: *„Pokud bych se dostala do situace, že bych jednala s osobou ohroženou domácím násilím, tak bych se podívala na Lociku, do našich manuálů, protože máme zpracovanou síť návazných služeb, s tím bych pracovala i s kolegy. Nebyla bych v tom sama.“ (I5).*

(TO9) Hodnocení absolvovaných vzdělávání v problematice domácího násilí

Pracovníci vnímají vzdělávání jako nezbytný základ pro vykonávání své činnosti. Neustále dochází k novelizaci zákonů a dalších právních předpisů i samotné domácí násilí se neustále vyvíjí, sociální pracovník tak musí být schopen se přizpůsobovat: *„Já si myslím, že bez toho by vůbec nebylo možné tu práci dělat dobře, protože, jak jsem říkala, každý rok jsou nové poznatky, nový výzkum, o kterých my bychom měli vědět. Tím, že pracujeme hodně s právním systémem, tak je třeba sledovat novelizace nebo i proškolit se třeba na to téma. Takže já jsem zastánce vzdělávání. Myslím si, že každý v sociálních službách by se měl vzdělávat.“ (I3), „Sociální práce není úplně konstantní věci a musíte se vzdělávat v tom, co se děje nově. Domácí násilí se za tu dobu, co existuje intervenční centrum, strašně moc proměnilo. V posledních deseti letech šly poznatky tak dopředu, že co platilo před 10 lety, tak už je dneska absolutně neaktuální.“ (I4).*

3.7.3 (DVC3) Zjistit, jak pracovníci vnímají vzájemnou spolupráci pomáhajících organizací.

(TO10) Povědomí o dalších pomáhajících institucích v Královéhradeckém kraji

Pracovníci považují jako nezbytné mít povědomí o dalších pomáhajících organizacích v kraji: „Vzhledem k tomu, že patříme do toho systému a jsme jeho součástí, tak jsou to vlastně naši spolupracující kolegové na denní bázi. Každodenně spolu komunikujeme a musíme mezi sebou spolupracovat. (I6), „My máme celokrajskou působnost, takže **se známe**. Vždy jednou za čas se tam snažíme osobně zajet. Nemusíme si nutně říct nějaké rovinky, ale snažíme v těch službách někoho znát.“ (I4), těmi klíčovými v oblasti domácího násilí jsou intervenční centrum a Nomia: „Je tady intervenční centrum, je tady Nomia a další neziskové organizace.“ (I1), „Potom třeba je i manželská a rodinná poradna tady v Hradci, která pracuje třeba i s tím agresorem.“ (I2).

(TO11) Míra kontaktu s pracovníky z jiných organizací

Velké povědomí o dalších pomáhajících organizacích vychází i z nutnosti být ve vzájemném kontaktu: „V našem případě každý den. My většinu věcí musíme někam zavolat, abychom mohli danou situaci vyřešit. To je neodmyslitelná součást naší práce.“ (I4), „V podstatě skoro denně. Pokud bychom mluvili o domácím násilí, tak je potřeba opravdu **intenzivní spolupráce**. Je potřeba rozsáhlý tým, který bude na případu spolupracovat, takže ta komunikace je samozřejmě důležitá. V rámci běžného výkonu práce se skoro každý den vidáme nebo si voláme s pracovníky dalších organizací.“ (I7).

(TO12) Způsob komunikace a předávání informací

Pracovníci musí předávat informace třetí straně pouze se souhlasem klienta. Tato mlčenlivost se nevztahuje na zjištění, která podléhají ohlašovací povinnosti, v tomto případě musí upozornit klienta a domluvit se, jakým způsobem dané informace předají: „Má práce je na bázi **mlčenlivosti**, tak já můžu sdělovat jen ty informace, které mi klient sdělit dovolí. Většinou v těchto případech to bývá o tom, že tam do navazující organizace chodím s klienty a nabízím jim podporu. Takže ty kontakty jsou úzce navázané.“ (I1), „Když máme společného klienta, tak vlastně ten

*můj klient mi musí dát souhlas s tím, že můžu sdělovat informace jiným organizacím, například OSPODU. Stačí mi ústní souhlas od toho klienta... Nemůžu předávat informace bez souhlasu.“ (I2), „Takové, jaké nám umožňuje zákon a na čem se domluvíme. My máme širokou mlčenlivost jako sociální služby, takže když máme souhlas klienta, tak poskytujeme široké informace. Pokud ne, tak nějaké limitované, když píšeme zprávy pro návazné subjekty, jak pro policii, tak pro sociálně právní ochranu.“ (I4), „Samozřejmě držíme anonymitu. Zároveň v rámci spolupráce s OSPOD máme tu spolupráci nastavenou jinak. Předáváme hodně obecné informace a zároveň o tom ten klient ví, pokud se to samozřejmě netýká **ohlašování povinnosti**, ale tady klient také ví, co nahlašujeme.“ (I5).*

(TO13) Klady a zápory vzájemné komunikace

V rozhovorech ohledně vzájemné komunikace se objevily ambivalentní zkušenosti s prací OSPOD. Organizace si chválí přístup ke klientovi: *„Já mám zatím dobrou zkušenost s předáváním informací a komunikací s jinými službami. Třeba s Charitou bychom mohli být více v kontaktu, protože máme stejnou cílovku, lidi bez domova. Ta komunikace by tam mohla být trošku užší a ta spolupráce. Ale s OSPODEM třeba mám jako dobrou spolupráci, že opravdu kopeme za jeden tým i s tím klientem.“ (I2),* ale problém vidí v toku informací uvnitř organizace: *„Někdy narážíme na nezájem. Když bylo společné setkání, tak ty OSPODY, i když to bylo třeba z důvodu pracovního vytížení, ne nejenom nezájmu, na takové setkání pošlou jednoho člověka, který jim potom ty informace ani nepředá. Takže to jsou takové limity, že si myslím, že tím, jak my jsme nastavení na to setkávání a na to předávání informací, tak pak mě někdy přijde škoda, že to tak úplně nevnímá druhá strana a opravdu si ty informace nepředají. Takže z toho setkání má něco jeden pracovník a zbytek pracovníků toho úřadu se k informacím nedostane.“ (I3).*

3.7.4 (DVC4) Zjistit přínos systému pomoci obětem domácího násilí jako celku.

(TO14) Hodnocení systému pomoci obětem domácího násilí na Hradecku

Pracovnice hodnotí systém pomoci jako dobře nastavený a funkční: *„Vzhledem k tomu, že jsme součástí toho systému, tak si myslím, že je **velmi funkční** a že ta úroveň je vysoká.“ (I6), „Asi by se dalo říct, že ten systém je nastavený relativně dobře,*

protože samozřejmě nemůžeme zodpovídat za činy našich klientů.“ (I1), „Já si myslím, že nefunguje úplně špatně. My třeba máme docela dobré zkušenosti s prací policie a s tím, že opravdu ta policie pomůže v tu chvíli zastavit násilí, vykáže toho násilníka. Potom navážeme spolupráci s ohroženou osobou a přes nás už se vlastně dostane k další pomoci, ať už u nás nebo ji nasměruje na návazné služby.“ (I3).

(TO15) Aktuální pokrytí služeb v Královéhradeckém kraji

Podle pracovníků je v Královéhradeckém kraji nedostatek krizových lůžek a azylových domů pro rodiny s dětmi: „Určitě mi tady chybí **krizová lůžka**, což znamená tady a teď potřebuji pomoc. Myslím si to, protože v Královéhradeckém kraji krizová lůžka jsou jenom ve Dvoře Králové, a to jenom pro lidi, kteří bydlí ve Dvoře. Jinak je musíme odkazovat na Šumperk a Pardubice, což není vůbec v našem kraji. Takže určitě krizová lůžka. Dále azylové domy pro celé rodiny, jakoby i pro manžela, protože tady máme jenom pro matky s dětmi anebo pro muže zvlášť.“ (I2), dále chybí specializované služby pro děti, jako například dětské intervenční centrum: „Je tady Nomia, intervenční centrum. Nicméně mně by se líbilo, kdyby bylo intervenční centrum přímo pro děti, protože v tuto chvíli je intervenční centrum pouze pro dospělé a jim jsou schopni poskytnout krizovou intervenci. V tuto chvíli alespoň jeho funkci celkem dobře zastává dětské krizové centrum, kde jsou schopni poskytnout krizovou intervenci a terapii dětem. Moc si vážím toho, že Nomia má spoustu programů i pro lidi, kteří páchají domácí násilí, nebo pro páry, kde se vyskytuje násilí. Kromě Nomie je v Hradci možnost využít rodinnou poradnu.“ (I7), dětská psychologická péče: „Vidíme nedostatky v množství dětských psychologů a objednávacích lhůt. Psychoterapie, která je dostupná a bezplatná pro klienty v této problematice, je nedostatek.“ (I6), „A pak samozřejmě posílení **práce s dětmi**, které žijí v těch rodinách, kde je domácí násilí. To tady velmi chybí. I práce s násilnou osobou chybí, ale konkrétně práce s těma dětma, to je hrozně málo dostupná péče, aby to dítě získalo možnost navštěvovat terapie.“ (I3), „Tím pádem tady máme spoustu služeb, kterých je moc, potom zase některé chybí, myslím tím dětská psychologická péče, psychiatrická péče a obecně sociální služby, které se věnují dítěti. Tak to je nedostatkové zboží.“ (I4).

Ohledně kapacity a dostupnosti služeb intervenčního centra se v rámci rozhovorů objevily rozporné názory. Jedním je, že kapacit je nedostatek a chybí detašovaná

pracoviště, která by pokryla celý kraj, aby pracovníce mohla dojet za obětí násilí osobně a nekomunikovala s ní pouze přes mobilní telefon: „Když se něco se v rodině stane, volá se policie a proběhne tam vykázaní toho agresora. Poté policie okamžitě volá intervenční centrum a ty by, myslím do tří dnů, měli kontaktovat oběť. Myslím si, že by bylo efektivnější, kdyby tamto intervenčko jelo. Oni, jak mají na starosti celý kraj, ale kancelář mají jenom Hradci, tak si myslím, že není efektivní oběti jenom telefonovat místo toho, aby tam mohli jet. Víím, že nemají na to dost kapacit. Což vííme, že služby jsou přehlceny teďka. Takže volají. Myslím si, že to není tak efektivní, protože je to citlivý téma, aby se otevřely.“ (I2). Opačným názorem je, že na základě dlouholeté zkušenosti je aktuální pokrytí a způsob komunikace s obětí efektivní: „Naše zkušenost za těch 15 let je, že to není tak významná bariéra, protože my jezdíme i do terénu ke všem potřebným, takže když ten člověk k nám nemůže přijet, my dojedeme za ním. Většina lidí, když jsou z jiných regionů než tady z okresu Hradec, tak vlastně nemají úplně zásadní problém sem dojet, protože to berou, že dělají něco pro sebe. Pokud je tam nějaká finanční bariéra, tak na to my zase máme určité nástroje. Ale jako bariéra se to neukazuje, proto ani nemáme zřízené detašované pracoviště, protože jsme zjistili, že to není nutné. Pro nás je lepší být operativní. Máme i další nástroje komunikace. Například pro někoho může být příjemnější spojit se pomocí WhatsAppu.“ (I4).

(TO16) Přínos interdisciplinárního přístupu

Největším přínosem je komplexní přístup k řešení domácího násilí, kdy všechny služby jsou provázané, navazují na sebe a pružně se přizpůsobují vzniklé situaci: „No tam určitě to, že je možné řešit situaci té oběti **komplexně**. Prostě jí někdo nepomůže jenom v nějaké úzce vymezené životní situaci, přitom ona často má s tím, že prožívá domácí násilí, spojenou spoustu dalších problémů, například finance, spory o děti, bydlení, práce apod. Tak si myslím, že je potom vhodné, že jsou návazné organizace, kdy my pracujeme s klientkou v oblasti domácího násilí, pak může chodit nějaká SASKA do domácnosti, která ji podpoří zase v jiných věcech. Takže, když na tom pracuje více organizací, tak určitě si myslím, že to není konkurence, ale je to pomoc komplexní, aby ta oběť měla možnost se z té situace nějak dostat.“ (I3), „V tom přístupu je ta samotná funkčnost, rychlost a otevřenost řešení problémů.“

Je opravdu potřeba, aby ty jednotlivé složky fungovaly co nejpružněji, aby i ten samotný klient měl pocit, že se to někam posouvá. Dlouhé čekací doby můžou být opravdu frustrující a můžou vzniklé trauma ještě více prohlubovat.“ (I6).

Dále si pracovnice všimají, že se zlepšuje práce policie, která je v prvotním řešení domácího násilí klíčová: „*Určitě to, že ta **policie** je fakt informovaná a vědí, kam mají volat, když tam jsou oběti domácího násilí, že mají volat intervenční centrum, že vlastně už vědí, proč se to dělá, za jakým účelem. Dříve to tak nebývalo, jako třeba poslední dva, tři roky. Už se zajímají o domácí násilí.*“ (I2), a zároveň se doba vykázaní prodloužila až na půl roku, což přispívá k efektivnímu řešení domácího násilí: „*Potom mi přijde skvělé, že se může prodloužit doba **vykázaní** až na půl roku, protože ta oběť má potom čas si to srovnat v hlavě, začít nějak postupovat s těmi kroky.* (I2), „*Je třeba říct, že v dnešní době, co víme od kolegů z intervenčního centra, tak samotný institut vykázaní v poslední době danou problematiku účinně řeší a tato tendence je vzestupná, a tím pádem ty jednotlivé případy se tolik nedostávají k nám.*“ (I6). I v důsledku toho si pracovnice všimají, že celkově klesá počet případů domácího násilí: „*v současné době vidíme nějakou **sestupnou tendenci v počtu případů** ročně, které my řešíme v posledních letech.*“ (I6).

(TO17) Nedostatky ve vzájemné spolupráci

Vzájemná spolupráce funguje efektivně, problém spíše vidí v příliš nízkých trestech pro pachatele: „*Co nám dělá problémy a co nefunguje příliš dobře, tak si myslím, že jsou teda soudy, kde jsou strašně nízké rozsudky nebo tresty za domácí násilí. Takže ten systém jako to, že ohrožená osoba se má kam obrátit, dostane psychologickou pomoc, že třeba ta policie tam přijedete, to si myslím, že funguje. Ale pak ten výsledek třeba bývá v tomto hodně skličující. My to tady třeba s ní opravdu dlouho řešíme, má podporu, věří, že spravedlnost vyhraje, a ten násilník pak třeba dostane jenom podmínku.*“ (I3), popřípadě v nedostatečné následné péči o klienta, kvůli které se často vrací zpět k násilnému partnerovi: „*Občas mi přijde, že klient, když už se rozhodne něco dělat se svojí situací, kde ho někdo nějakým způsobem týrá, tak se zasítuje. Ale potom se ten klient dost často vrací tam, kde byl, protože potom nejsou aktuálně řešené ty chvílky, které ho donutí jít zpátky. Není to dostatečně podchycené.*“ (I1). Posledním rizikem je lidský faktor, a to když se sociální pracovnice

neustále mění a nepředávají si praktické informace a kontakty: „*Myslím si, že interdisciplinární spolupráce je nutná. Já se bohužel setkávám s jednou věcí, že když se v nějaké organizaci vymění větší část týmu, tak si mezi sebou nepředají kontakty na návazné služby a nepředají si know how k navázání spolupráce, a to strašná škoda.*“ (I4), i tato tendence zapřičiňuje, že pracovníce neadekvátně přistupuje k oběti domácího násilí, čímž může způsobit velké škody: „*Často škodí klientce, když s ní začne pracovat někdo v dobré víře, ale tomu tématu nerozumí. My jsme se už setkali tolikrát s tím, že ta klientka tím byla fakt poškozená a už se s ním třeba často nedalo ani nic dělat. Takže tady si říkám, že je prostě vždycky lepší se do toho nepouštět a opravdu jí třeba navázat k nám.*“ (I3).

3.7.5 Shrnutí praktické části

Prvním dílčím výzkumným cílem bylo zjistit, jak pracovníci vnímají postavení své organizace v systému pomoci obětem domácího násilí. Informanty tvoří jak pracovníci intervenčního centra, kteří jsou v kontaktu s oběťmi domácího násilí neustále, tak pracovníci, kteří mají svou agendu primárně v jiné oblasti a nejsou experty na toto téma. Této šíři spektra odpovídají odpovědi na kladené otázky. Pracovníci si uvědomují, že nejsou experti na danou oblast, a pokud se jejich klient ocitne v domácím násilí, navazují ho primárně na intervenční centrum, popřípadě rodinné poradny a dětské krizové centrum Nomia. Pokud je v ohrožení dítě, pracovník musí kontaktovat příslušný OSPOD. Sociální pracovníce intervenčního centra následně přistupuje ke klientovi komplexně za využití individuálního plánu. Využívá krizovou intervenci., sociálně právní poradenství, popřípadě psychologickou pomoc.

Druhý výzkumný cíl byl zaměřen na hodnocení vzdělávání v oblasti domácího násilí. Sociální pracovníce hodnotí vysokoškolské vzdělání jako přínosné. Získaly zde etické nastavení či základní vědomosti a schopnosti, které v průběhu profese rozvíjejí podle vlastní potřeby. K tomu kromě klasického vzdělávání formou kurzů, workshopů či přednášek využívají i samostudium, poslech podcastů či rozhovory s kolegy. Všechny dotazované se shodly, že mají ve své organizaci zajištěné vzdělávání na velmi kvalitní úrovni. Mají zde dostatečné možnosti výběru a zároveň si konkrétní téma vybírají individuálně. Pracovníci nejsou pouze příjemci vzdělávání, ale také organizují přednášky pro ostatní organizace. Informanti se dále shodli, že je důležité se v rámci

vzdělávání potkávat osobně, a to nejen z pohledu sdílení či výměny zkušeností, ale také z důvodu vytváření kvalitních profesních vztahů, které jsou v sociální práci nezbytné.

Vnímání vzájemné spolupráce pomáhajících organizací bylo téma třetího výzkumného cíle. Organizace se v rámci kraje dobře znají, protože jsou spolu v každodenní komunikaci a často mají společné klienty. Pracovníci musí dodržovat mlčenlivost, veškeré informace jsou předávány se souhlasem klienta. Určitou výjimkou jsou skutečnosti spadající pod ohlašovací povinnost. I zde však musí sociální pracovník upozornit klienta a domluvit se, jakým způsobem informaci předá dál. I kdyby podle informantů bylo lepší občas mluvit napřímo, jsou spokojeni s tímto nastavením vzájemné komunikace, protože chápou, že jde především o ochranu klienta. Stejně tak si chválí dosavadní praxi, co se týče komunikace s konkrétními pracovníky a organizacemi, pouze se v rámci rozhovorů objevily rozporné názory na spolupráci s OSPOD. Zatímco jedna z dotazovaných vnímá spolupráci s OSPOD nastavenou dobře, jiné pracovnice vnímají jako problematické předávání informací uvnitř instituce i směrem ke klientovi či dalším organizacím.

Čtvrtý výzkumný cíl zjišťuje přínos systému pomoci obětem domácího násilí jako celku. Pracovnice se shodují, že je systém pomoci dobře nastavený a funkční. Jeho největším přínosem je komplexní přístup k řešení domácího násilí, provázanost služeb a jejich flexibilita. Dále si pracovnice všímají, že se zlepšuje práce policie, což přispívá ke klesajícímu počtu případů domácího násilí. Jako hlavní problém vidí informanti příliš nízké tresty pro pachatele, což u obětí vyvolává obavy ze msty. Další problém je lidský faktor. V Královéhradeckém kraji si organizace pracovníky chválí, ale najdou se výjimky. Hlavní příčinou chybovosti je nepředání si praktických informací mezi pracovníky. Podle pracovnic je v Královéhradeckém kraji nedostatek krizových lůžek a azylových domů pro rodiny s dětmi. Dále chybí specializované služby pro děti, jako například dětská intervenční centra či psychologická péče.

Hlavním výzkumným cílem bylo zhodnotit funkčnost systému pomoci obětem domácího násilí z pohledu sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách v Královéhradeckém kraji. Z vyhodnocení dílčích výzkumných cílů lze

řící, že je systém přínosný a efektivní. Pracovníci mají dobré vztahy mezi organizacemi a vědí, komu předat agendu, což je pro oběť stěžejní. Kvalitní vzdělávání, spolupráce a síťování dělá systém pomoci obětem funkčním.

Závěr

V bakalářské práci jsem se zabývala problematikou domácího násilí, přičemž jsem se zaměřila především na spolupráci pomáhajících organizací při poskytování pomoci oběti. V teoretické části práce jsem v první kapitole vymežila pojem domácí násilí, jeho výskyt, základní znaky a jednotlivé formy. Dále jsem popsala aktéry domácího násilí, fáze cyklu a psychické dopady na oběť. V druhé kapitole jsem uvedla pomáhající subjekty a právní úpravu jejich činnosti. Následovala doporučená opatření pro ohroženou osobu, obecné zásady pracovníků při kontaktu s obětí a nakonec interdisciplinární spolupráce a charakteristika každého subjektu zvlášť.

V praktické části jsem analyzovala výpovědi sedmi pracovníků z celkem pěti organizací. Cílem bakalářské práce bylo zjistit jejich názor na funkčnost systému obětem domácího násilí v Královéhradeckém kraji. Podle pracovníků je celková spolupráce na velmi kvalitní úrovni. Nedostatky vidí spíše v nízkých trestech pro pachatele a nedostatečném pokrytí služeb, a to zejména pro děti. Stěžejním rizikem podle informantů je lidský faktor. Zatímco v jedné odpovědi si chválí, že mají navázané kvalitní vztahy s pracovníky ostatních organizací, jsou v neustálém kontaktu a často se znají osobně. V rámci dalších odpovědí zároveň vyvstává, že ne vždy tomu tak je. Záleží na konkrétním pracovníkovi a organizaci, která pracovníka zaučuje. A právě neinformovanost či neznalost může mít za následek, že pracovník nesprávně komunikuje s ostatními službami či dokonce samotným klientem a může ho svým přístupem poškodit.

Zajímavým poznatkem bylo, že ačkoliv záměrem práce bylo primárně reflektovat pohled pracovníků na problematiku domácího násilí, v rámci kódování jsem několikrát narazila na hodnocení činnosti orgánu SPOD. V rámci odpovědí zaznělo, že s OSPOD mají všeobecně dobré vztahy, ale spíše kritizují předávání informací v rámci instituce. Příčinou můžou být například personální a systémové změny, které probíhaly uvnitř organizace zrovna v době rozhovorů.

Na základě uvedených závěrů získaných prostřednictvím analýzy dat z rozhovorů jsem potvrdila teoretická východiska této práce, proto vytyčený cíl bakalářské práce považuji za splněný. Bakalářská práce může sloužit jako návod ke zkvalitnění

sociálních služeb, zejména předávání know how, či doporučení v rámci rozšiřování pokrytí služeb v Královéhradeckém kraji. Zároveň je nutné připomenout, že práce ukazuje pohled úzkého okruhu profesionálů, ale již se nezabývá obětí. Například v rámci diplomové práce by bylo efektivní vytvořit sběr dat na stejné téma mezi oběťmi domácího násilí v Královéhradeckém kraji a jejich zkušenosti s pomáhajícími organizacemi, protože ač pracovníci jsou přesvědčeni, že v dobré víře poskytují kvalitní pomoc obětem, ne vždy tomu tak může být a oběť může být například od samotného intervenčního centra sekundárně viktimizována.

Seznam použitých zdrojů

Knížní zdroje

1. BEDNÁŘOVÁ, Zdena Zuzana. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, 92 s. ISBN 978-80-254-5422-0.
2. BURIÁNEK, J., a kol. *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*. Praha: Triton, 2006, 108 s. ISBN 80-7254-914-6.
3. BUSKOTTE, Andrea a Lucie VANÍČKOVÁ HORNÍKOVÁ. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008, 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6.
4. ČECH, Ondřej. *Domácí násilí: z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. České Budějovice: Theia, 2011, 137 s. ISBN 978-80-904854-0-2.
5. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, 307 s. ISBN 978-80-7380-806-8.
6. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 445 s. ISBN 978-80-7380-461-9.
7. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Praha: Grada, 2008, 150 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2207-8.
8. ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Radka MACHÁČKOVÁ a Markéta VITOUŠOVÁ. *Domácí násilí: přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích: studie*. [Praha]: Bílý kruh bezpečí, 2002, 143 s. ISBN 80-86284-19-0.
9. ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
10. DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku oběti: pracovní manuál*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, 2005, 51 s. ISBN 80-239-5686-8.

11. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015, 774 s. ISBN 978-80-262-0873-0.
12. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, s. 45, 49. ISBN 978-80-262-0982-9.
13. KOTKOVÁ, Martina. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea. ISBN 978-80-260-7191-4.
14. PIKÁLKOVÁ, Simona, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. *Ženy jako oběti partnerského násilí: sociologická perspektiva*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015, 162 s. Studie. ISBN 978-80-7419-189-3.
15. STRAUSS, Anselm L. a Juliet M. CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999, s. 43. ISBN 80-85834-60-X.
16. STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009, 91 s. Právo. ISBN 978-80-7418-020-0.
17. ŠEDIVÁ, Marie. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, 54 s. ISBN 978-80-239-9449-0.
18. ŠEDIVÁ, Marie a Petra VITOUŠOVÁ. *Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí na komunitní úrovni: model Bílého kruhu bezpečí ověřený pilotním projektem v Ostravě v letech 2003-2004: pilotní projekt v Ostravě je součástí programu Aliance proti domácímu násilí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2005, 47 s. ISBN 80-239-5441-5.
19. ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 978-80-7367-690-2.
20. TOPINKA, Daniel. *Domácí násilí z perspektivy aplikovaného výzkumu: základní fakta a výsledky*. Ostrava: SocioFactor, 2016, 162 s. ISBN 978-80-906615-0-9.
21. VARGOVÁ, Branislava, Dana POKORNÁ a Marie TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4.

22. VOŇKOVÁ, Jiřina. *Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. V Praze: Bílý kruh bezpečí, 2007, 87 s. ISBN 978-80-239-9448-3.
23. VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016, 253 s. ISBN 978-80-904564-5-7.
24. WALKER, Lenore. *The Battered Woman Syndrome – third edition*. New York: Springer Publishing Company, 2009, 488 s. ISBN: 978-0-8261-4315-0.

Internetové zdroje

1. Domaci-nasili.cz: *Statistické údaje intervenčních center v ČR srovnání rok 2020 až 2021* [online]. [cit. 12.10.2022]. Dostupné z: <http://www.domaci-nasili.cz/wp-content/uploads/Koment%C3%A1%C5%99-APIC-2020-2021.pdf>
2. Domacinasili.cz: *PŘEHLED POČTU VYKÁZÁNÍ POLICIÍ ČR DLE KRAJŮ* [online]. [cit. 12.10.2022]. Dostupné z: https://www.domacinasili.cz/wp-content/uploads/2022/05/VYKAZANI-04_2022.pdf
3. Elpida.cz: *OBĚŤMI DOMÁCIHO NÁSILÍ SE STÁLE ČASTĚJI STÁVAJÍ SENIOŘI* [online]. [cit. 4.10.2022]. Dostupné z: <https://www.elpida.cz/linka-senioru-domaci-nasili>
1. Mkn10.uzis.cz: *Posttraumatická stresová porucha* [online]. [cit. 6.10.2022]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F43.1>

Právní úprava

1. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách [19.10.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>
2. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky [19.10.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>
3. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí [19.10.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Seznam tabulek

Tabulka 1: Porovnání počtu vykázaní dle krajů za roky 2007 až 2021	15
Tabulka 2: Subjekty pomoci.....	33
Tabulka 3: Transformační tabulka	43
Tabulka 4: Charakteristika informantů.....	45

Seznam obrázků

Obrázek 1: Porovnání počtu žen, mužů a dětí jako osob ohrožených za rok 2020 a 2021	16
--	----

Seznam příloh

Příloha č.1: Přepsaný rozhovor

Příloha č. 1: Přepis rozhovoru

Informant č. 4

T: Dobrý den, děkuji za rozhovor. S nahráváním a s rozhovorem souhlasíte?

I: Ano.

T: Na úvod se vás zeptám, v jaké organizaci pracujete a na jaké pozici?

I: Já jsem vedoucí intervenčního centra a zároveň jsem sociální pracovnice.

T: Vaše nejvyšší vzdělání je jaké?

I: Magisterské.

T: Jak dlouho pracujete v organizaci a v sociální práci jako takové?

I: V sociální práci pracuji dvanáct let, třináct let a tady v současném zaměstnání pracuji deset let.

T: Jak často se v rámci výkonu práce dostáváte právě do kontaktu s domácím násilím?

I: Neustále. Je to naše základní agenda.

T: Kolik máte klientů?

I: Celkově máme průměrně za rok 280 případů, které se nám různě protáčí. Někdo spolupracuje kratší dobu, někdo spolupracuje delší dobu. Já osobně vykonávám agendu klíčového sociálního pracovníka, kde mám průměrně aktivních 50 lidí.

T: Děkuji. Jakým způsobem pracujete s oběťmi?

I: Poskytujeme komplexní pomoc obětem, která zahrnuje krizovou intervenci, sociálně právní poradenství až po psychologickou péči. Moje agenda je krizová intervence a sociálně právní poradenství a pomoc s právními návrhy. Na psychologickou péči již nemám vzdělání, takže tam to přebírá kolegyně psycholožka.

T: Vidíte v postupech nějaká rizika? Popřípadě jaká?

I: Součástí naší práce je práce s každodenním rizikem, že oběti často v těch domácnostech žijí, když nás vyhledají. Takže nějaký čas pracujeme formou bezpečnostních plánů. Plánujeme například odchod nebo plánujeme, jak snížit riziko násilí v domácnosti. A to je vždy nějakým způsobem rizikové. Musíte vědět, jakou službu zvolíte, jako krizovou intervenci nebo sociálně právní poradenství

nebo jestli zvolíte nějaký mix těchto technik. Záleží také na stavu, ve kterém přichází ten člověk, jak na tom je momentálně, ale i v krizovém stavu.

T: Jaké vnímáte silné, či naopak slabé stránky v nastavení vaší organizace?

I: My jako intervenční centrum pracujeme pouze s člověkem, který je ohrožený násilím. My nepracujeme s celkovým rodinným systémem. To má své výhody a nevýhody. Výhodou určitě je to, že prostor tady je pro oběť absolutně bezpečný. Proto také intervenční centra vznikla, aby to tady bylo bezpečné. Osoby ohrožené můžou přijít a vědí, že tady není násilná osoba, že je tady naprosto důvěrné a bezpečné prostředí. Nevýhoda je, že znáte pouze jednu stranu, jednu verzi toho příběhu a chybí vám další pohled. Nějaké případy jsou jasné, ale pak jsou například případy situačního násilí, kde ten druhý pohled může být velmi užitečný. V těchto případech, když zjistíme, že se jedná o násilí situačního charakteru, tak je dobré toho člověka odeslat do služby, která pracuje s oběma stranami, pokud je tam šance na záchranu vztahu a chtějí na tom pracovat. Takže to jsou naše limity a zároveň výhodou je, že sem chodí pouze osoba ohrožená a my máme dostatek času, kapacity, a můžeme si jí věnovat a opravdu dostává prostor na komplexní a dlouhodobou péči.

T: Jak jste využila znalosti získané v rámci vysokoškolského vzdělávání?

Myslím si, že v takto odborné službě, jako jsme my, která poskytuje nějaký druh odborného poradenství k násilí, je nezbytné, aby člověk magisterské vzdělání, že je opravdu potřeba 5 let vzdělání sociální práce, protože musíte mít pro přehled přesahující až do právního povědomí. A to si myslím, že jsem ve škole získala. A také je potřeba mít nějakou schopnost organizace času a schopnost obstát v dokumentech u soudu, musíte vysvětlovat lidem úřední papíry. To vlastně to studium přinese, protože se například na seminárech učíte vyjadřovat, a tady to potom nutně potřebujete, protože dáváte zprávy ven, například OSPODU, policii, a pomáháte klientům sepisovat dokumenty. I toto je důležitá součást, kterou si málokdo uvědomí. Není to pouze o edukaci vědomostí, ale je to i této schopnosti se umět vyjádřit. Takže toto jsem využila a zároveň jsem spoustu věcí postrádala, jako více praxe a více se věnovat komunikaci. Za mě to tak bylo, že jsem postrádala více praktických předmětů, kde bych se více naučila umět pracovat s různými cílovými skupinami, protože sociální práce je široká.

T: Jak vaše organizace podporuje informovanost v problematice domácího násilí?

Snažíme se pravidelně dělat osvětu jak mezi laickou, tak odbornou veřejností na všech různých úrovních. Takže pokud máme kapacity, tak školíme, vyjíždíme ven a děláme profesní kontakty s organizacemi, které nějakým způsobem můžou přijít do kontaktu s někým, kdo je ohrožen násilím. Jsme v tom velmi proaktivní, máme sociální sítě, které se snažíme využívat jako nějaký zdroj osvěty, která není zpoplatněná. Takže jedeme na Facebooku, na Instagramu a snažíme se, aby to povědomí bylo větší. Zároveň ta práce je o každodenním kontaktu s pracovníky jiných služeb.

T: A v rámci vlastních pracovníků?

I: Všichni jsme vyškolení krizoví interventi, všichni máme rozsáhlé výcviky krizové intervence. Dlouhodobě máme možnosti vzdělávání.

T: Kromě vzdělávání jako takového, využíváte i jiné možnosti, jako například četbu či podcasty?

I: My si vždycky vzájemně sdílíme informace. Pokud byl někdo na zajímavé konferenci, tak ty informace předáváme pravidelně na poradách, nebo i samostatně si na to uděláme sezení, a to nejenom my, jako sociální pracovníci, ale i kolegyně psycholožka, pokud je na zajímavém workshopu nebo přečte knížku, tak potom tady sdílíme informace. Zároveň si kupujeme aktuální literaturu, zatím na to máme prostředky, to je také super. Také máme založený pracovní účet na Teamsu, kde si vyloženě sdílíme pouze odkazy, kde je článek k domácímu násilí, nebo kde je zajímavý podcast, jak jste říkala. Je to taková naše studnice posledních aktualit, co se dějí.

T: Shledáváte jako užitečné, že se můžete na různých přednáškách potkávat i s ostatními pracovníky z jiných organizací? V čem vidíte přínos?

I: Jednoznačně. Má-li být domácí násilí řešeno, tak musí být řešeno multidisciplinárně, bez toho se neobejdete. Vždy je potřeba, aby organizace spolupracovaly, a ne aby si konkurovaly. Účel sociální práce je síťování a to, že se vzájemně znáte, dělá strašně moc, protože přece jenom, když někam voláte a víte, kdo je na druhém konci a znáte ho osobně, tak je to vždycky jiné.

T: Když shrneme kapitolu vzdělávání, jak ho hodnotíte? Vidíte ho jako přínosné?

I: Samozřejmě. Sociální práce není úplně konstantní věcí a musíte se vzdělávat v tom, co se děje nově. Domácí násilí se za tu dobu, co existuje intervenční centrum, strašně

moc proměnilo. V posledních deseti letech šly poznatky tak dopředu, že co platilo před 10 lety, tak už je dneska absolutně neaktuální.

T: Děkuji. Máte povědomí o dalších pomáhajících institucích, myslím tím především v Královéhradeckém kraji?

I: Samozřejmě. My máme celokrajskou působnost, takže se známe. Vždy jednou za čas se tam snažíme osobně zajet. Nemusíme si nutně říct nějaké novinky, ale snažíme se v těch službách někoho znát. Vlastně se o tom i s klienty bavíme, kde mají dobrou zkušenost, a potom můžeme předat kontakt někomu dalšímu.

T: Jak často se dostanete do kontaktu s pracovníky z jiných organizací, a to jak z hlediska vzdělávání, tak i mimo to?

I: V našem případě každý den. My většinu věcí musíme někam zavolat, abychom mohli danou situaci vyřešit. To je neodmyslitelná součást naší práce.

T: Jakým způsobem spolu komunikujete? Jaké informace si předáváte?

I: Takové, jaké nám umožňuje zákon, a na čem se domluvíme. My máme širokou mlčenlivost jako sociální služby, takže když máme souhlas klienta, tak poskytujeme široké informace. Pokud ne, tak nějaké limitované, když píšeme zprávy pro návazné subjekty, jak pro policii, tak pro sociálně právní ochranu.

T: Přejde vám způsob spolupráce efektivní, nebo někde vidíte nedostatky?

I: Vždy je co zlepšovat. Myslím si, že systém pořád má určité nedostatky. Myslím tím, že nějaké služby v rámci kraje se potkávají u určitých cílových skupin. Může být složité si vykomunikovat, co kdo jak dělá. Já zastávám názor, že konkurence do sociálních služeb nepatří, ale lhala bych, kdybych řekla, že v nich není. Takže toto je velká výzva pro nás všechny do budoucna hledat ty cesty, jak si říct, kde máme své limity, kdy určitá služba končí a toho daného člověka předává dál.

T: Když jsme u těch nedostatků, napadá vás ještě další?

I: Já myslím, že to je hlavně tady o tom. Máme služby, které jsou přesycené, a potom máme služby, které jsou zase nedostatkové. Já osobně se domnívám, že ještě neumíme dostatečně sledovat kvalitu, efektivitu služeb. Tím pádem tady máme spoustu služeb, kterých je moc, potom zase některé chybí, myslím tím dětská psychologická péče, psychiatrická péče a obecně sociální služby, které se věnují dítěti. Tak to je nedostatkové zboží. Takže za mě je nedostatek, že si to neumíme dobře nastavit.

T: Děkuji, co naopak považujete za největší přínos tohoto přístupu?

I: Že se to bez toho nedá dělat, více hlav více ví. Nebezpečné je, pokud klient navštěvuje více služeb a každá ta služba by si jela jenom svůj fokus prostě zaměřený na to, co oni se s ním domluvili. Tak to nebývá a funkční, protože je potřeba se domluvit na společném cíli a všichni musíme vědět, k čemu směřujeme. Protože když jedna ho táhne k něčemu, druhá služba ho táhne k něčemu jinému, tak můžeme narážet na problém. Například někdy se stává, že my s tím člověkem pracuje na pozvolném odchodu z domácnosti, pokud on sám to chce, anebo ani nechce. Když to nechce, tak my pracujeme s tím, že se rozhodl v té domácnosti žít. Ale může se objevit služba, která prostě toto nesdílí a tlačí na toho člověka, aby tu domácnost opustil, že to je nepřijatelné. A v tu chvíli máte problém. Takže tam je nutné vstupovat do té komunikace, najít společný střed, protože pokud mu jedna služba říká diametrálně odlišně to, co mu říká pracovník v druhé službě, tak to může být potíž.

T: Jak v těchto případech pracujete?

I: Snažíme se to vykomunikovat a dělat osvětu o případech domácího násilí, protože obecně máme tendenci člověka z toho prostředí vytrhnout a hned říct jako dost, konec a nutíme člověka dělat radikální kroky, které ani nejsou reálné.

T: Daří se vám tato osvěta? Jak to hodnotíte?

I: Já si myslím, jak kde. Je to různé, ale věřím, že to jde kupředu a služby se snaží spolu komunikovat v rámci případových konferencí, že ta snaha je, ale to je vždy o lidech jako ve všech jiných profesích.

T: Nyní se dostáváme k poslední otázce. Jak hodnotíte systém pomoci obětem domácího násilí na Hradecku?

I: Já si myslím, že jsme na tom dobře. Sídlíme tady, máme celokrajskou působnost, jsme o něco dostupnější pro region Hradecka. Myslím, že tady celkově máme dostatek služeb. Jsme krajské město, je tady těch služeb více. Lidé mají větší šanci se rychleji dostat do terapeutické péče, do psychologické péče. Je to tady prostě zasíťovaný. Když mám srovnání s nějakým dalším regionem kraje jo, například Broumovsko, tak tam tolik služeb není jako tady.

T: Přijde vám dostačující, že máte svoji pobočku Hradci, ale ve vedlejších městech už není?

I: Naše zkušenost za těch 15 let je, že to není tak významná bariéra, protože my jezdíme i do terénu ke všem potřebným, takže když ten člověk k nám nemůže přijet, my dojedeme za ním. Většina lidí, když jsou z jiných regionů než tady z okresu Hradec, tak vlastně nemají úplně zásadní problém sem dojet, protože to berou, že dělají něco pro sebe. Pokud je tam nějaká finanční bariéra, tak na to my zase máme určité nástroje. Ale jako bariéra se to neukazuje, proto ani nemáme zřízené detašované pracoviště, protože jsme zjistili, že to není nutné. Pro nás je lepší být operativní. Máme i další nástroje komunikace. Například pro někoho může být příjemnější spojit se pomocí WhatsAppu, protože nemusí managovat, kam dá dítě, kam má cestovat, jak to udělá apod. Takže není to taková bariéra, jak by se to zdálo. Kdyby to byla, tak bychom to už řešili, ale zatím jsme si jisti, že tímto způsobem je to i finančně efektivnější.

T: Děkuji, už jsme na konci našeho rozhovoru. Napadá vás ještě něco, co tady nezaznělo?

I: Myslím si, že interdisciplinární spolupráce je nutná. Já se bohužel setkávám s jednou věcí, že když se v nějaké organizaci vymění větší část týmu, tak si mezi sebou nepředají kontakty na návazné služby a nepředají si know how k navázání spolupráce, a to je strašná škoda. Vy třeba s někým spolupracujete v tom regionu, máte s ním navázaný dobrý kontakt, dojde k výměně vedoucího nebo větší části týmu, a najednou se tam celá ta spolupráce ztratí. Takže to je nekonečný proces. Co se týče navazování kontaktů, člověk by myslel, že když jednou za rok projedeme celý ten kraj, seznámíme se, tak to nějaký čas vydrží, ale prakticky bych mohla druhý rok objíždět znovu. To je trochu vyčerpávající a ukazuje se jako naprosto nezbytné. Anebo třeba se potkat osobně, protože lidé se lépe pamatují a udělají si lepší obraz.

T: Máte plány do budoucna, co se týče školení?

I: My si děláme na každý rok plán, kam jít školit. Například, když nám spolupráce v nějakém regionu pokulhává, tak se na ten region zaměříme. Nebo se například účastníme kulatých stolů. Děláme to různě. Regiony jsou specifické po kraji, takže každý to má nastavené i trošku jinak. Někomu vyhovuje, že tam vyloženě

přijedeme do té organizace a strávíme tam dvě, tři hodiny, nastavíme si spolupráci individuálně, pro někoho je přijatelnější přijít na interdisciplinární setkání v tom regionu.

T: Děkuji vám za rozhovor.

Zdroj: vlastní